

Crna Gora: Izgradnja autoputa Bar-Boljare - Procjena ekoloških i društvenih uticaja

Analiza nedostataka & Paket dokumentacije za javni uvid za dionicu Mateševo - Andrijevica

Ažurirani PLAN UKLJUČIVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA koji odražava izmjenu trase od tunela Trešnjevik do Andrijevica

Konsultant

PASECO SP LTD
26, Fokionos Negri str.,
11361 Atina, Grčka

Mart 2025. godine

Sadržaj

1	UVOD.....	5
2	OPIS PROJEKTA	7
2.1.	Dosadašnje aktivnosti	9
2.2.	Projektovanje i trasa projekta	11
2.3.	Status i vremenski okvir za realizaciju projekta	12
2.4.	Ciljevi i obim Plana uključivanja zainteresovanih strana.....	13
3	REGULATORNI OKVIR ZA UKLJUČIVANJE ZAINTERESOVANIH STRANA	14
3.1	Relevantni zahtjevi za uključivanje zainteresovanih strana u Crnoj Gori.....	14
2.5.	Standardi EBRD-a o uključivanju zainteresovanih strana (EBRD PR10)	14
4	REZIME DOSADAŠNJIH AKTIVNOSTI NA UKLJUČIVANJU ZAINTERESOVANIH STRANA	16
5	ZAINTERESOVANE STRANE I NAČIN KOMUNIKACIJE.....	18
5.1	Institucionalna kategorija zainteresovanih strana	18
5.2	Strane koje su direktno pogođene.....	19
5.3	Ostale zainteresovane strane.....	23
6	PROGRAM UKLJUČIVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA	24
6.1	Odgovornost za implementaciju SEP-a	24
6.2	Predlog strategije za javni uvid	24
6.3	Vrijeme i metode komunikacije i angažovanja na projektu	25
6.4	Predlog strategije za uključivanje stavova ranjivih grupa.....	35
7	ŽALBENI MEHANIZAM	36
7.1	Registracija žalbe.....	37
7.2.	Postupak rješavanja primljenih žalbi.....	38
7.3.	Praćenje i izvještavanje o žalbama.....	40
8.	PRAĆENJE, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE.....	41
8.1	Izvještavanje zainteresovanih strana	42
9	RESURSI I ODGOVORNOSTI ZA SPROVOĐENJE AKTIVNOSTI UKLJUČIVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA.....	44

Prilog 1 - Spisak naselja koja su direktno i indirektno pod uticajem Projekta	45
Prilog 1a: Spisak ugostiteljskih objekata i restorana/kafića duž puta R19	46
Prilog 2: Projektne mape	47
Prilog 3: Ključni zakoni u Crnoj Gori koji usmjeravaju i obavezuju uključivanje zainteresovanih strana	49
Prilog 4: Do sada sprovedene ključne aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana	52
Prilog 5: Registar pritužbi zajednice, generisani izvještaj o praćenju i generičke kontrolne table	60
Prilog 5a: Primjer pisma kojim se potvrđuje prijem žalbe.....	63
Prilog 6: Obrazac za registraciju žalbe.....	64
Prilog 6a: Obrazac za komentare.....	65
Prilog 6b: Letak sa obavještenjem o Žalbenom mehanizmu	66
Prilog 7: Registar angažovanja zainteresovanih strana	68
Prilog 8: Politika uključivanja zainteresovanih strana.....	69
Prilog 9: Ostale zainteresovane strane	70

Spisak tabela

Tabela 1: Spisak strana pod uticajem projekta	21
Tabela 2: Uključivanje zainteresovanih strana – aktivnosti u fazi prije izgradnje	28
Tabela 3: Aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana - Faza izgradnje	33

Spisak slika

Slika 1: Polazna tačka projekta	47
Slika 2: Krajnja tačka projekta	47
Slika 3: Velika mapa projekta	48
Slika 4: Pregled katastarskih opština obuhvaćenih eksproprijacijom	48

Spisak skraćenica i akronima

AoI	Područje uticaja
AIP	Politika pristupa informacijama
CLO	Službenik za odnose sa zajednicom
CM	Katastarska opština
E&S	Životna sredina i društvo
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
AIPD EBRD-a	Politika pristupa informacijama i Direktiva o pristupu informacijama EBRD-a (2019)
ESIA	Procjene uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja
ESMP	Plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima
EPC Izvođač	EPC izvođač (izvođač za projektovanje, nabavku i izgradnju)
EU	Evropska unija
GBV	Rodno zasnovano nasilje
GM	Žalbeni mehanizam
LARF	Okvirni plan za otkup zemljišta i raseljavanje
LARP	Plan za otkup zemljišta i raseljavanje
M&E	Praćenje i evaluacija
MONTEPUT	Državna kompanija za upravljanje putevima, u svojstvu Rukovodioca projekta
NVO	Nevladina organizacija
NTS	Netehnički rezime
OIP	Druge zainteresovane strane
SEL	Evidencija uključivanja zainteresovanih strana
SEP	Plan uključivanja zainteresovanih strana
SH	Seksualno uznemiravanje

RIJEČNIK POJMOVA	
Konsultacije	Proces dijeljenja informacija, dobijanje povratnih informacija i/ili savjeta od zainteresovanih strana, kao i uzimanja u obzir njihovih stavova prilikom donošenja odluka u vezi projekta i/ili postavljanja ciljeva i definisanja strategija.
Uslovi za realizaciju EBRD-a	Politika zaštite životne sredine i socijalna politika Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) ¹ iz 2019. godine predstavlja jednu od tri ključne politike dobre uprave i ključni dokument kojim se definiše posvećenost Banke promovisanju „ekološki održivog razvoja“ u svim njenim investicionim i tehničko-saradničkim aktivnostima. Ova politika definiše način na koji se ta posvećenost primjenjuje u praksi u EBRD projektima.
Projekat	Projekat se odnosi na dionicu Mateševo – Andrijevića, ukupne dužine oko 23,5 km (što predstavlja 14% ukupne dužine autoputa Bar – Boljare), sa početnom tačkom odmah nakon petlje Mateševo, povezujući se sa dionicom Mateševo – Smokovac, koja je završena i puštena u saobraćaj 13.07.2022. godine.
Zahvaćene strane	Obuhvataju lica ili grupe na koje projekat utiče ili može uticati, usljed stvarnih ili potencijalnih rizika i uticaja na njihovu fizičku sredinu, zdravlje, bezbjednost, kulturne prakse, blagostanje ili sredstva za život. Ove strane mogu uključivati pojedince, domaćinstva i lokalne zajednice.
Ostale zainteresovane strane	Odnosi se na pojedince, grupe ili organizacije koje imaju interes u vezi sa projektom, bilo zbog njegove lokacije, karakteristika, uticaja ili pitanja od javnog značaja. Primjeri uključuju nadzorne organe, državne i lokalne vlasti, privredne subjekte, naučnu i akademsku zajednicu, sindikate, ženske organizacije, druge nevladine organizacije i kulturne grupe.
Izmjena trase	Odnosi se na predložene izmjene trase od tunela Trešnjevik do Andrijevice
Zainteresovane strane	Zajendički naziv za pojedince ili grupe koji su (a) zahvaćeni ili potencijalno zahvaćeni projektom (<i>strane zahvaćene projektom</i>) i (b) one koje imaju interes u vezi sa projektom (<i>ostale zainteresovane strane</i>).
Uključivanje zainteresovanih strana	To je kontinuiran i iterativan proces identifikovanja, komunikacije i podsticanja dvosmjerne komunikacije sa licima koja su zahvaćena odlukama i aktivnostima projekta, kao i sa drugim zainteresovanim stranama koje imaju interes od sprovođenja i rezultata tih odluka. Ono uzima u obzir potrebe grupa i pojedinaca u pogledu pristupa informacijama i komunikaciji, posebno kod ranjivih i marginalizovanih grupa, uključujući fizičke i komunikacione barijere. Proces uključivanja započinje tokom pripreme projekta, što je ranije moguće, jer rano prepoznavanje i konsultovanje sa zainteresovanim stranama omogućava da se njihovi stavovi uzmu u obzir prilikom projektovanja, implementacije i eksploatacije.
Plan uključivanja zainteresovanih strana (SEP)	Odnosi se na ovaj dokument koji se izrađuje radi obezbjeđenja efikasnog i djelotvornog uključivanja zainteresovanih strana.

¹ <https://www.ebrd.com/news/publications/policies/environmental-and-social-policy-esp.html>

1 UVOD

Crna Gora je dobila značajnu podršku kroz bespovratna sredstva Evropske unije (EU) putem Tehničke pomoći u pripremi projekata i projektne dokumentacije (PPF), kroz „Tehničku pomoć za izradu Idejnog projekta“, uključujući izradu (ESIA), Plana uključivanja zainteresovanih strana (SEP) – ovog dokumenta – i Okvirnog plana za otkup zemljišta i raseljavanje (LARF), na nivou idejnog rješenja, izrađenog tokom 2022. godine za dionicu dugu 23,5 km Mateševo–Andrijevice auto-puta Bar–Boljare (SEETO putni pravac 4). Vlada Crne Gore, preko državne kompanije za upravljanje putevima MONTEPUT, sada planira izgradnju ove dionice od Mateševa do Andrijevice (u daljem tekstu: Projekat).

Ovo ažuriranje se nadovezuje na SEP iz 2022. godine, koji je dodatno unaprijeđen u septembru 2024. godine, kao dio paketa dokumentacije za javni uvid, koji se odnosi na izmjenu trase. Izmjenu trase je sproveo MONTEPUT u avgustu 2024. godine kao odgovor na zabrinutosti zajednica, jasno istaknute tokom zajedničkih sastanaka održanih u julu 2024. godine.

Namjena ovog ažuriranog SEP-a je da usmjeri buduće aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana i uključuje mjere za prevazilaženje ranijih nedostataka u angažovanju. Takođe, odražava pristup prilagodljivog upravljanja projektovanjem, uvažavajući stavove i zabrinutosti zainteresovanih strana u procesu donošenja odluka. Ovaj dokument čini sastavni dio paketa za objavu informacija iz oblasti životne sredine i socijalnih pitanja (Paket dokumentacije za javni uvid) koji obuhvata: Procjenu uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (ESIA), Okvirni plan za otkup zemljišta i raseljavanje (LARF), Netehnički rezime (NTS), Akcioni plan za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja (ESAP) i drugu prateću dokumentaciju, dostupnu na crnogorskom i engleskom jeziku.

Projekat se razvija u skladu sa važećim zakonodavstvom Crne Gore i standardima Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), s obzirom na očekivano finansiranje projekta od strane ove međunarodne finansijske institucije. Iz tog razloga, instrumenti za procjenu uticaja i upravljanje rizicima se pripremaju u skladu sa standardima EBRD-a kako bi se ispunili zahtjevi za projekte kategorije "A²" u skladu sa Politikom zaštite životne sredine i socijalne politike (ESP) EBRD-a (iz 2019. godine).

SEP definiše dosadašnje i planirane procese uključivanja zainteresovanih strana u okviru Projekta, pružajući sistematičan pristup koji omogućava kompaniji MONTEPUT da izgradi i održi konstruktivne odnose sa lokalnim zajednicama i drugim zainteresovanim stranama. U cilju odgovora na zabrinutosti zajednica, kompanija MONTEPUT je, u periodu od 4. do 27.09.2024. godine, organizovala niz sastanaka sa svim lokalnim zajednicama od Mateševa do Andrijevice, ne ograničavajući se samo na one koje su direktno pogođene promjenom trase. Detaljan opis ovog procesa predstavljen je u Poglavlju 4. Nakon ovih sastanaka i intenzivnog uključivanja zainteresovanih strana tokom jula 2024. godine, kompanija MONTEPUT je prepoznala zabrinutosti i predloge zajednica i usvojila izmjenu trase između od tunela Trešnjevik do Andrijevice. Nakon toga je, u septembru 2024. godine, organizovana detaljna prezentacija izmjena trase svim zajednicama duž predmetne dionice. Detaljni zapisnici sa održanih sastanaka su dostupni u projektnoj arhivi. Uprkos ovim naporima i aktivnoj komunikaciji sa lokalnim zajednicama, i dalje postoje povremene zabrinutosti pojedinaca i kritike vezano za Projekat. Ova pitanja, koja su često povezana sa različitim motivima, uobičajena su u projektima linijske infrastrukture koji uključuju orkup privatnog zemljišta i prenamjene upotrebe zemljišta.

Ove aktivnosti su detaljno predstavljene u ovom ažuriranom Planu uključivanja zainteresovanih strana (SEP), koji sadrži relevantne informacije o procesu angažovanja i participativnom upravljanju

² Razvojni projekti "zelenim površinama", kao i veliki projekti proširenja, transformacije-prenamjene, koji mogu dovesti do značajnih ili dugoročnih uticaja i rizika na životnu sredinu društvo.

projektom. Dokument takođe uključuje i sveobuhvatan Žalbeni mehanizam (GM), koji opisuje postupak putem kojeg zainteresovane strane mogu izraziti svoje žalbe i zabrinutosti, kao i predloženi obrazac za evidenciju žalbi u cilju upravljanja rizicima i izbjegavanja negativnih uticaja (Poglavlje 7; Prilozi 5 i 6). Ovaj mehanizam je predstavljen tokom sastanaka sa zajednicama, a dokument opisuje njegovu ulogu tokom faze planiranja faze eksploatacije Projekta.

SEP će biti ažuriran u skladu sa potrebama tokom faze pripreme projekta (faza prije izgradnje), izgradnje i faze eksploatacije, kako bi se obezbijedio najadekvatni plan uključivanja zainteresovanih strana. Ovo početno izdanje sadrži detaljan plan za preostali dio faze prije izgradnje, koja se očekuje da traje do sredine 2025. godine, kao i okvirni plan za fazu izgradnje, čiji početak je predviđen u 2026. godini.

2 OPIS PROJEKTA

Predmetni autoput je dionica autoputa Bar - Boljare od Mateševa do Andrijevice, duga oko 23.5 km duga³. Polazna tačka je na ulaznom portalu tunela dužine 555 m na kraju izrađene dionice Smokovac - Mateševo (petlja Mateševo), koja je puštena u rad od 13.07.2022. godine. Projekat se prostire na dvije administrativne opštine, Kolašin i Andrijevica, direktno utičući na osam seoskih lokalnih zajednica. Indirektni uticaji u vezi sa izgradnjom mogu se proširiti na 17 okolnih zajednica. Pored toga, utiče na osam katastarskih opština zbog eksproprijacije zemljišta i preseljenja, a izmjenjena trasa obuhvata još jednu katastarsku opštinu - KO Andrijevica koja je zahvaćena zbog izmjene trase. Ažurirana lista lokalnih zajednica (Naselja/Mjesne zajednice) pod direktnim i indirektnim uticajem Projekta, uključujući i izmjenu trase, data je u nastavku. Na Projektu će biti imenovan U okviru projekta biće angažovan najmanje jedan Glavni službenik za vezu sa zajednicom (CLO), koji će biti glavni kontakt za zainteresovane strane i sprovoditi redovne obilaske projektne oblasti.

Nakon imenovanja, kontakt podaci CLO-a biće uključeni u javno dostupne projektne informacije. CLO će biti odgovoran za svakodnevnu implementaciju SEP aktivnosti, kao što su planiranje sastanaka, posjete zajednici, organizovanje učešća drugih članova projektnog tima po potrebi, prisustvovanje internim sastancima za planiranje projekata i izvještavanje zainteresovanih strana kao što je opisano u Poglavlju 8.

Kontakt podaci izvođača radova na projektovanju i izgradnji takođe će biti javno dostupni pogođenim lokalnim zajednicama.

U međuvremenu, i kao dodatni način za stupanje u kontakt sa projektom u cjelini, zainteresovane strane mogu da se obrate Rukovodiocu za žalbe, kao što je navedeno u poglavlju 7.

³ Cjelokupna dužina autoputa Bar Boljare je oko 169 km i ostvaruje stratešku vezu od Luke Bar na Jadranskoj obali do Boljara u blizini granice sa Srbijom.

Prilog 1 - Spisak naselja koja su direktno i indirektno pogođena Projektom

	OPŠTINA KOLAŠIN	OPŠTINA ANDRIJEVICA
Primarna oblast uticaja DIREKTNI UTICAJ OD EKSPROPRIJACIJE	1. Mateševo 2. Bare Kraljske 3. Sunga	1. Gnjili Potok 2. Kralje 3. Klanac 4. Sjenozeta 5. Prisoja 6. Slatina 7. Salevići 8. Lugovi 9. Protići 10. Most Bandovića 11. Miravčine
Sekundarna oblast uticaja INDIREKTNi UTICAJ	4. Han Drndarski 5. Krgovići 6. Trešnjevnik 7. Ravni Brijeg 8. Ljubaštica	12. Zabrdje 13. Trepča 14. Laništa 15. Peovac 16. Oblo Brdo

⁴, dok je graficki prikaz trase dat u Kolege Commerc, Mateševo

Vila Đekić, Kralje,

1. Džep Zečevića, Bare Kraljske
2. Restoran Trešnjevnik,
3. Dubirog Perović
4. Eko turs Komovi
5. Eko Katun Komovi
6. Katun i Eko dom Trešnjevnik
7. Radmilica Uživajte u pogledu

⁴ Zakonom o teritorijalnoj organizaciji nisu sva naselja priznata kao administrativne jedinice.

8. Most Bandovića – hotel i restoran
9. Kraljska Koliba
10. Kafana Veša
11. Kafe Bar Oaza
12. Kuća Račića - Seoska kuća

Prilog 2: Projektne

2.1. Dosadašnje aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana

Istorijat razvoja dionice Mateševo-Andrijevice treba posmatrati u kontekstu cjelokupnog auto-puta Bar–Boljare, ali i u odnosu na prethodnu fazu – dionicu Smokovac–Mateševo, koja je puštena u saobraćaj 13.07.2022. godine. Izgradnja dionice Smokovac–Mateševo, kao i planiranje dionice Mateševo–Andrijevice, bila je ograničena pravilima korišćenja zemljišta i vođena principima definisanja prostornih granica koridora autoputa, kao i principima korišćenja zemljišta utvrđenim u Prostornom planu Crne Gore do 2020. godine. Ovi principi, uključujući ograničenja i uslove korišćenja zemljišta, primjenjuju se od 2008. godine i obuhvataju čitavih 168 km trase autoputa.

Aktivnosti sprovedene u pripremi obavezne dokumentacije za dionicu Mateševo–Andrijevice mogu se posmatrati kroz dvije uzastopne faze razvoja, bez preklapanja:

Prva faza projekta je započela izradom Generalnog projekta (Louis Berger SAS-Paris, Simm Engineering – Podgorica) 2008. godine, kada su razmatrana tri alternativna rješenja pružanja trase. Projektne aktivnosti su nastavljene 2018. godine u okviru Tehničke pomoći (TA), uz podršku Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF)⁵. Na osnovu te tehničke pomoći i prethodnih aktivnosti finansiranih od strane Vlade Crne Gore, izrađeni su sledeći elaborati:

- Idejni projekat za dionicu Mateševo–Andrijevice, usvajanjem Varijante 3, koji je odobrila Državna komisija za reviziju 2022. godine
- Nacionalni Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) za dionicu Mateševo–Andrijevice (2024), za koju je dobijena saglasnost Agencije za zaštitu životne sredine Rješenjem broj 03-UPI-652/28 od 14. maja 2024. godine, na osnovu prethodno odobrenog Idejnog projekta.
- Preliminarni Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (ESIA) izrađen u okviru WBIF tehničke pomoći, zasnovana na odobrenom Idejnom projektu, koja uključuje Plan za otkup zemljišta i raseljavanje (LARF) i Plan angažovanja zainteresovanih strana (SEP), dostavljena u julu 2023. godine, ali nije bila predmet javne objave.
- Preliminarna Procjena uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (ESIA) izrađena u okviru Studije izvodljivosti za cjelokupan autoput Bar–Boljare (2021).
- Strateška procjena uticaja na životnu sredinu izrađena za Detaljni prostorni plan za autoput Bar–Boljare (2008)

Druga faza je započela je u prvoj polovini 2024. godine i obilježila su je dva ključna faktora:

⁵ Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) je inicijativa Evropske unije koja okuplja regionalne korisnike, međunarodne finansijske institucije i bilateralne donatore sa ciljem jačanja evropske perspektive Zapadnog Balkana. Zbog svoje saradničke prirode, u skladu s pristupom „Tim Evropa“, WBIF je prepoznat kao glavni mehanizam za sprovođenje ambicioznog Ekonomskog i investicionog plana za Zapadni Balkan.

(1) Namjera Vlade Crne Gore da zatraži finansijsku podršku od Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) za izgradnju dionice Mateševo–Andrijevice uz obavezu procjenu usklađenosti projektnih aktivnosti, između ostalog, sa Ekološkom i socijalnom politikom EBRD-a iz 2019. godine i Politikom zaštite životne sredine i društva EBRD-a (2019) i odgovarajućim Uslovima za realizaciju (PR).

(2) Odluka kompanije MONTEPUT da ispita tehnički izvodljive alternative trase u cilju odgovora na primjedbe koje su iznijele tri od ukupno osam lokalnih zajednica. Ključne zabrinutosti su se odnosile na to da javnost nije u dovoljno mjeri konsultovan prilikom izrade Idejnog projekta (odobren od strane Državne komisije za reviziju projekata – SRC) i da bi njegova realizacija mogla imati štetne posljedice po funkcionalni i prostorni integritet prostora kroz fizičku podjelu i značajno raseljavanje.

Uvažavajući zabrinutosti kao legitimne i opravdane, kompanija MONTEPUT je tokom avgusta 2024. godine preduzela dodatne aktivnosti. Urađena je procjena tehničkih, finansijskih i drugih implikacija izmjene trase u odnosu na Idejni projekat, na dijelu od tunela Trešnjevik do Andrijevice.

Nakon toga je izrađen šematski prikaz trase sa predloženim izmjenama, koji je predstavljen u svih 8 mjesnih zajednica pogođenim izgradnjom dionice Mateševo–Andrijevice, tokom septembra 2024. godine. Detaljni zapisnici sa sastanaka vode se i čuvaju u projektnoj arhivi, dok su ključni nalazi sumirani u relevantnim projektnim dokumentima. Tokom intenzivne komunikacije sa mjesnim zajednicama, većina učesnika javno je izrazila podršku i prihvatanje predložene izmjene trase.

Međutim, tokom konsultacija su se mogle čuti i individualne zabrinutosti i kritike u vezi sa izmjenom trase, koje su kasnije formalizovane putem pisanih žalbi. U žalbama se navodi da je trasa izmijenjena ignorišući poznata klizišta, bez sprovedenih istražnih radova, da su prekršeni inženjerski standardi, te da su lokalni stanovnici pretrpjeli ekonomske gubitke zbog ograničenja u korišćenju zemljišta, nametnutih prostornim planom autoputa Bar–Boljare. Ključni zaključci, najvažnije izjave i uvidi koje su podijelili predstavnici osam lokalnih zajednica tokom konsultacija održanih u periodu od jula do decembra 2024. godine predstavljeni su u posebnom Izvještaju o javnim konsultacijama, koji će biti javno objavljen zajedno sa ovim Planom uključivanja zainteresovanih strana (SEP).

Izmjena trase, koja se proteže od izlaza iz tunela Trešnjevik do Andrijevice, značajno je smanjila broj slučajeva fizičkog raseljavanja, očuvala prostorni i funkcionalni integritet tri ruralna naselja, i omogućila održivo funkcionisanje i razvoj ovih zajednica u budućnosti. Izmjena trase u potpunosti ispunjava odredbe definisane u EBRD PR 5 i PR 10, istovremeno poštujući legitimne interese i zahtjeve ovih lokalnih zajednica za izmještanjem trase definisane u Idejnom projektu. Treba naglasiti da je aktivna uloga kompanije MONTEPUT i njihova spremnost za intenzivnu i značajnu komunikaciju sa lokalnim zajednicama u cilju pronalaženja optimalne trase kojom će se izbjeći negativni uticaji, bila ključna u odluci o izmještanju trase.

Ovo se smatra primjerom dobre prakse, jer je pokazano da intenzivna komunikacija, značajna saradnja i uključivanje zainteresovanih strana, posebno zahvaćenih lokalnih zajednica u proces donošenja odluka, dovode do dugoročnih, kvalitetnijih rješenja i, između ostalog, osiguravaju bolje percepcije i podrške za Projekat. Tokom nekoliko mjeseci produktivne komunikacije sa lokalnim zajednicama (od jula do decembra 2024), došlo je do rješenja koje je u velikoj mjeri zadovoljilo zahtjeve građana koji žive u zahvaćenim naseljima u blizini autoputa. Ovo je stvorilo uslove za narednu fazu implementacije Projekta, koji je, bez sumnje, jedan od ključnih razvojnih projekata Crne Gore, posebno njenog sjevernog regiona.

U procjeni i analizi socijalnih uticaja i implikacija koje trasa ima na lokalne zajednice, važno je imati na umu da područje trase i njena okolina ne predstavljaju socijalno prazan prostor. To je prostor ispunjen različitim oblicima društvenih interakcija i artefakata koji imaju višedimenzionalna materijalna, istorijska, vrijednosna, simbolička i druga značenja. Istovremeno, ovo područje nije socijalno, kulturno niti ekonomski homogeno, već obuhvata društvene grupe s različitim interesima i vrijednosnim aspiracijama.

Proces je bio vođen nastojanjem da se usklade očekivanja i pojedinačni legitimni interesi sa javnim interesom, zajedničkim razvojnim ciljevima i namjerom Vlade za unapređenje transportne infrastrukture kroz proširenje mreže javnih saobraćajnica. Izgradnja autoputa Bar–Boljare u cjelini, a naročito dionice Mateševo–Andrijevice, predstavlja ključnu sponu za otvaranje ekonomskog, socijalnog, turističkog i kulturnog razvojnog potencijala Crne Gore..

Lokalne zajednice su izrazile zabrinutost da bi bezbjednost i svakodnevni uslovi života mogli biti negativno pogođeni tokom izgradnje, kao i da bi izvođač mogao zanemariti nacionalne propise i bezbjednosne standarde, temeljeći svoje stavove na prethodnim iskustvima sa izgradnjom dionice Smokovac–Mateševo. Kako bi se efikasno identifikovali i čak spriječili takvi negativni uticaji, uspostavljen je Žalbeni mehanizam (GM). Informacije o njegovoj ulozi i funkcionisanju biće dostupne na oglasnim tablama u obje opštine i u zahvaćenim lokalnim zajednicama. Dostupnost Žalbenog mehanizma je detaljno razmatrana na sastancima održanim između jula i decembra 2024. godine.

Važno je napomenuti da zapisnici sa javnih sastanaka uključuju izjave i tvrdnje učesnika koje ili odstupaju od teme uključivanja ili su izrečene sa skrivenim motivima. Takođe, treba istaći da i dalje postoje neispunjena očekivanja zajednice Bare Kraljske u vezi sa izgradnjom dionice Mateševo–Andrijevice. Ta zajednica dosljedno zahtijeva uključivanje petlje u području Bare Kraljske kako bi se povezao autoput sa prirodnim parkovima Komovi i Bjelasica. Ova diskusija izlazi iz okvira direktnih uticaja Projekta i posmatra se kao šira razvojna prilika izvan okvira ESIA.

Nakon intenzivne komunikacije i značajne saradnje sa zainteresovanim stranama, identifikovano je nekoliko preostalih neriješenih zabrinutosti relativno malog broja zahvaćenih lica (PAP). Za buduće aktivnosti vezane za implementaciju projekta, ključno je da kompanija MONTEPUT nastavi sa uključivanjem zainteresovanih strana, ulažući napore u izgradnju povjerenja, istovremeno osiguravajući da drugi institucionalne i nadležni organi koji donose odluke, budu vođeni i pridržavaju se usvojenih društvenih standarda projekta.

Kompanija MONTEPUT će nastaviti sa uključivanjem lokalnih zajednica tokom faze izrade Glavnog projekta, kako bi osigurao sveobuhvatno adaptivno upravljanje projektovanjem, čija se izvodljivost može procijeniti nakon što bude odabran EPC izvođač. SEP pruža detalje o konsultacijama i aktivnostima uključivanja, zabrinutostima koje su izražene i povratnim informacijama.

Ukratko, izmjena trase predstavlja pozitivan razvoj, smanjujući raseljavanje i podržavajući održivost zajednice. Međutim, i dalje postoje neispunjena očekivanja, preostale i nove zabrinutosti i protivljenje trasi. Povezivanje kompanije MONTEPUT-a sa lokalnim zajednicama bilo je ključno i pokazuje značaj uključivanja zainteresovanih strana u infrastrukturne projekte. Namjera da se nastavi sa komunikacijom je od suštinskog značaja za uspjeh projekta..

2.2. Projektovanje i trasa projekta

Izrada projekta i trase je trenutno na nivou Idejnog projekta, koji je odobren od strane Državne komisije za reviziju, uz izmjene i dopune sadržane u detaljnom Idejnom projektu trase koje obuhvata izmjenu pravca od tunela Trešnjevik do Andrijevice. MONTEPUT je u postupku izbora EPC izvođača (prema uslovima ugovaranja po FIDIC-žuta knjiga) koji će nastaviti proces projektovanja i izraditi Glavni projekat. Ovaj glavni projekat će uključiti i dalje razraditi promjene predložene u Idejnom projektu. Tokom faze izrade Glavnog projekta, nastaviće se aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana i konsultacija, uključujući i lokalne zajednice koje su izrazile zabrinutosti i dale komentare tokom faze izrade ESIA na osnovu idejnog projekta, naročito u julu 2024. Glavni projekat će dati detaljna razmatranja izmjene trase na osnovu sprovedenih geotehničkih, tehničkih, ekoloških i drugih ispitivanja i mjerenja, uključujući i ekološke i društvene aspekte, kao i stavove lokalnih zajednica iznijete tokom konsultacija, posebno u septembru 2024.

Podsjećamo da je do promjene trase došlo kao odgovor na izraženo nezadovoljstvo i zabrinutosti lokalnih zajednica zbog značajnog fizičkog raseljavanja i prekida prostorne i funkcionalne povezanosti, što je ugrožavalo održivo funkcionisanje tri naselja (Gnjili Potok, Kralje, Slatina). Ove zabrinutosti i argumenti građana potvrđeni su tokom postupka detaljne analize koji je sprovedla EBRD zajedno sa angažovanim konsultantskim timom kroz obilaske terena i sastanke sa zajednicama.

Kao dodatna informacija, Elaborat eksproprijacije (projekat) je izrađen u oktobru 2023. godine u okviru Idejnog projekta. Vlada Crne Gore je 15.02.2024. proglasila javni interes za eksproprijaciju, čime je otpočeo administrativni postupak eksproprijacije. Paralelno sa izradom Glavnog projekta, izrađuje se i izmijenjeni Elaborat eksproprijacije koji će omogućiti usklađivanje objavljenog proglašenja javnog interesa sa potrebama eksproprijacije zemljišta za novu trasu.

Izmjena trase predstavlja značajan dodatni korak u realizaciji ovog velikog infrastrukturnog projekta i omogućava ublažavanje identifikovanih i očekivanih negativnih uticaja na lokalne zajednice i životnu sredinu.

Nova izmjenjena trasa, od izlaza iz tunela Trešnjevik do petlje Andrijevića, duga je 12,5 km, što je za 222 metra više u odnosu na trasu iz Idejnog projekta. Od izlaza iz tunela Trešnjevik, trasa je pomjerena ispod regionalnog puta i prati tok rijeke Krašnice.

2.3. Status projekta i dinamički plan

Status Projekta i njegove faze su prikazaniu nastavku:

- **Projektovanje i dinamika izgradnje:** Idejni projekat, koji obuhvata preliminarno trasiranje i dispoziciju, već je izrađen, kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, a zatim dopunjen detaljnim Idejnim rješenjem kojim je obuhvaćena izmjena trase. Očekuje se da će faza izrade Glavnog projekta početi 2025. godine, nakon dodjele ugovora za projektovanje i izgradnju (EPC). Kompanija MONTEPUT planira da počne građevinske radove krajem 2025. ili početkom 2026. godine, sa predviđenim rokom završetka od 60 mjeseci od datuma početka (uz dodatni Period odgovornosti za nedostatke od 24 mjeseca). EPC izvođač će vjerovatno biti strana kompanija ili konzorcijum domaćih i stranih kompanija. Nabavka se sprovodi u skladu sa smjernicama EBRD-a za nabavke i korišćenjem Standardne tenderske dokumentacije EBRD-a.
- **Nadzor nad projektovanjem i izvođenjem radova:** Kompanija MONTEPUT je objavila poziv za Prekvalifikaciju za izbor nadzornog organa koji će vršiti kontrolu izrade Glavnog projekta i izvođenja radova za dionicu Mateševo–Andrijevića. Dodjela ugovora se očekuje početkom 2025. godine.
- **Tehnička pomoć:** kompanija MONTEPUT je objavila poziv za prekvalifikaciju za izbor konsultanta koji će pružati podršku kompaniji MONTEPUT u upravljanju ugovorom o projektovanju i izgradnji za sekciju Mateševo–Andrijevića. Dodjela ugovora se takođe očekuje početkom 2025. godine.
- **Eksproprijacija:** Projekat zahtijeva sticanje prava nad privatnim zemljištem i imovinom kroz postupak eksproprijacije. Glavnim projektom će se precizno utvrditi potrebe za zemljištem i uticaji na ekonomsko i fizičko raseljavanjem nakon razmatranja i primjene mjera ublažavanja. Postoje preliminarne procjene potrebnih površina i broja slučajeva raseljavanja. Promjena trase doprinijela je smanjenju fizičkog obima projekta, smanjenju obima eksproprijacije i raseljavanja. Ove promjene zahtijevaju izmjene ranije donijete i objavljene Odluke o javnom interesu.
- **Građevinski radovi:** Planirani početak pripremnih radova je sredina 2025. godine, dok će izvođenje stalnih radova započeti nakon odobrenja Glavnog projekta od strane Komisije za

reviziju, sprovođenja Revizije bezbjednosti saobraćaja i izdavanja građevinske dozvole (očekuje se krajem 2026. ili početkom 2027. godine). Glavni projekat biće izrađen u poddionicama, pri čemu će za svaku biti izdavana posebna građevinska dozvola, što će omogućiti fazno izvođenje radova.

- **Radna snaga:** Procjenu broja radnika koji će biti angažovani na izgradnji cijelog Projekta, kao i maksimalni broj angažovanih radnika, u ovom trenutku nije moguće izvršiti. Na osnovu prethodnog iskustva u zemlji, tokom izgradnje dionice Smokovac - Mateševo (koja je završena 2022. godine i bila je duplo duža), angažovano je oko 3000 stranih i domaćih radnika, prema izvještajima medija. Očekuje se da će broj zaposlenih na projektu biti srazmjeran njegovom obimu i složenosti.

2.4. Ciljevi i obim Plana uključivanja zainteresovanih strana

Cilj Plana uključivanja zainteresovanih strana (SEP) jeste da se uspostavi način da se relevantne informacije učine dostupnim i prosljede svim zainteresovanim stranama, u odgovarajućem formatu, uz obezbjeđivanje mogućnosti za prikupljanje povratnih informacija, analizu i adresiranje komentara, zabrinutosti i tužbi zainteresovanih strana. Aktivnosti uključivanja se sprovode u skladu sa::

- Regulatornim okvirom Crne Gore, koji uređuju izradu tehničke dokumentacije, eksproprijaciju, izvještaje o procjeni uticaja na životnu sredinu itd;
- EBRD-ovim uslovima za realizaciju (PRs) u vezi sa uključivanjem zainteresovanih strana (PR10) i zahtjevima (PR5): Eksproprijacija zemljišta, prinudno raseljavanje i ekonomsko raseljavanje, uključujući najnovija smjernice (Guidance Notes), i
- Postojećim praksama odnosa sa javnošću koje vodi sektor za javne kompanije MONTEPUT, kao i komunikacionim planovima koji su već integrisani u svakodnevno poslovanje kompanije, a koji su dopunjeni ovim SEP-om u cilju postizanja potpune usklađenosti sa standardima EBRD-a.

Ovaj SEP će se ažurirati u skladu sa promjenama u oblastima uticaja, identifikovanim grupama zainteresovanih strana, vrstom i tehnologijom aktivnosti, kao i dinamikom realizacije Projekta.

3 REGULATORNI OKVIR ZA UKLJUČIVANJE ZAINTERESOVANIH STRANA

3.1 Relevantni regulatorni zahtjevi Crne Gore za uključivanje zainteresovanih strana

Pravo na pristup informacijama koje se odnose na stanje životne sredine predstavlja osnovno ljudsko pravo zagarantovano Ustavom Crne Gore, kojim se svakom licu obezbjeđuje pravo na blagovremenu i potpunu informisanost o stanju životne sredine, pravo da učestvuje u donošenju odluka o pitanjima značajnim za životnu sredinu, kao i pravo na pravnu zaštitu tih prava. Crna Gora je 02.11.2009. godine pristupila Arhuskoj konvenciji („Konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine“). Rezime relevantnih politika, zakona, podzakonskih akata i propisa Crne Gore, koji se posebno odnose na javne konsultacije i objavljivanje informacija u oblastima urbanističkog i prostornog planiranja, izgradnje, zaštite životne sredine, eksproprijacije i raseljenja, kao i time povezane uticaje, predstavljen je u:

Prilogu 3: Ključni zakoni koji uređuju i obavezuju uključivanje zainteresovanih strana u Crnoj Gori. Iako nacionalni okvir predviđa obavezu objavljivanje, razmjenu informacija i konsultacije, ali ne u obimu u kojoj to zahtijevaju u nastavku opisani standardi EBRD-a.

3.2 Standardi EBRD-a o uključivanju zainteresovanih strana (EBRD PR10)

Svi projekti koje finansira EBRD moraju biti strukturisani tako da ispunjavaju zahtjeve EBRD-ove Politike zaštite životne sredine i socijalne politike (ESP) iz 2019. godine, koja uključuje 10 Zahtjeva učinka (PR) za ključne oblasti ekološke i socijalne održivosti, uključujući PR10 koji se odnosi na objavljivanje informacija i uključivanje zainteresovanih strana. Pored toga, Nezavisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata (IPAM) kao nezavisni mehanizam posljednje instance, ima za cilj da olakša rješavanje pitanja socijalne, ekološke i javne transparentnosti koja su pokrenuli ljudi zahvaćeni projektom i organizacije civilnog društva (OCD) u vezi sa projektima koje finansira EBRD, između projektnih zainteresovanih strana, ili da utvrdi da li je Banka poštovala svoju ESP politiku i njene odredbe Politike pristupa informacijama specifične za Projekat; i, kada je primjenjivo, da identifikuje eventualna nepoštovanja tih politika, dok istovremeno radi na sprječavanju budućih neusklađenosti od strane Banke.

ESP EBRD-a definiše uključivanje zainteresovanih strana kao kontinuirani proces koji uključuje sljedeće elemente: (i) identifikaciju i analizu zainteresovanih strana (ii) planiranje uključivanja zainteresovanih strana (iii) objavljivanje informacija (iv) značajne konsultacije i učešće, što dovodi do toga da klijent u proces donošenja odluka uključi stavove zahvaćenih strana o pitanjima koja utiču na njih (v) efikasnu proceduru ili mehanizam za podnošenje žalbi (vi) kontinuirano izvještavanje relevantnih zainteresovanih strana. Proces uključivanja zainteresovanih strana treba započeti u najranijoj fazi planiranja projekta i nastaviti kroz čitav životni ciklus projekta. Ključni element ovog procesa u cilju obezbjeđenja značajnih i efikasnih konsultacija, je pažljiva identifikacija svih uključenih strana, ispitivanje njihovih stavova, očekivanja i prioriteta. Posebna pažnja treba da se obrati na identifikaciju ranjivih kategorija zainteresovanih strana. Uključivanje ovih grupa mora se pažljivo planirati i upravljati u skladu s tim. Takođe, EBRD zahtijeva da nosilac projekta uspostavi i održava efikasan Žalbeni mehanizam, koji omogućava prijem, obradu i rješavanje žalbi zainteresovanih strana na efikasan, brz i transparentan način. Ovaj Plan uključivanja zainteresovanih strana (SEP) izrađen je u skladu sa gore navedenim zahtjevima, uzimajući u obzir da je projekat svrstan u kategoriju „A“ prema ESP (2019), što zahtijeva formalizovani i participativni proces izrade Procjene uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja (ESIA). Proces eksproprijacije će se sprovoditi u skladu sa zahtjevima nacionalnog zakonodavstva za projekte od javnog interesa i u skladu sa uslovima EBRD-a, posebno: PR5 – Otkup zemljišta, prinudno raseljavanje i ekonomsko raseljavanje, kao i pratećim smjernicama. U okviru

paketa dokumentacije za javni uvid izrađen je Okvirni plan za otkup zemljišta i raseljavanje (LARF). Na osnovu njega, biće izrađen Plan za otkup zemljišta i raseljenje (LARP) specifičan za lokaciju, u skladu sa PR5.

Politika pristupa informacijama i Direktiva o pristupu informacijama EBRD-a (2019) definišu posvećenost EBRD-a transparentnosti, objavljivanju informacija i konsultacijama s javnošću, kako bi se ispunila obaveza Banke u pogledu jačanja transparentnosti i odgovornosti, unapređenja dijaloga sa pogođenim zainteresovanim stranama i podsticanja dobrog upravljanja u svim svojim operacijama i aktivnostima. Projektna dokumentacija će biti objavljena za javnost na veb sajtu EBRD-a u skladu sa ovom Politikom.

" Svi projekti koje finansira EBRD moraju biti strukturisani u skladu sa zahtjevima EBRD-ove Politike zaštite životne sredine i socijalne politike, koja uključuje deset Uslova za realizaciju (PR) za ključna područja ekološke i socijalne održivosti, koje projekti moraju ispuniti, uključujući PR10 – Objavljivanje informacija i Uključivanje zainteresovanih strana. Pored toga, Nezavisni mehanizam odgovornosti u realizaciji projekata (IPAM) kao nezavisni mehanizam posljednje instance, ima za cilj da olakša rješavanje pitanja socijalne, ekološke i javne transparentnosti koja su pokrenuli ljudi zahvaćeni projektom i organizacije civilnog društva (OCD) u vezi sa projektima koje finansira EBRD, između projektnih zainteresovanih strana, ili da utvrdi da li je Banka poštovala svoju ESP politiku i njene odredbe Politike pristupa informacijama specifične za Projekat; i, kada je primjenjivo, da identifikuje eventualna nepoštovanja tih politika, dok istovremeno radi na sprječavanju budućih neusklađenosti od strane Banke."

Za projekte javnog sektora „Kategorije A“, AIP predviđa da, pored objave informacija koju su dužni da sprovedu klijenti u skladu s ESP-om, EBRD je dužan da objavi procjene uticaja na životnu sredinu i socijalne uticaje na svom zvaničnom veb sajtu, u sjedištu u Londonu i u nadležnoj Rezidentnoj kancelariji EBRD-a, najmanje 120 kalendarskih dana prije razmatranja od strane Upravnog odbora.

4 REZIME DOSADAŠNJIH AKTIVNOSTI NA UKLJUČIVANJU ZAINTERESOVANIH STRANA

Projekat je u prošlosti uključivao zainteresovane strane, međutim, procenjeno je da je neophodno dodatno ojačati ovaj proces kako bi se detaljnije razmotrile njihove zabrinutosti, očekivanja i prioriteta. Ovaj SEP uključuje mjere za unapređenje i ojačanje participativnog procesa kroz pružanje relevantnih informacija o Projektu naseljima i zajednicama koje su direktno i indirektno zahvaćene, kao i za prikupljanje povratnih informacija i obezbeđivanje inkluzivnog procesa donošenja odluka. Nakon što su građani pogođenih lokalnih zajednica izrazili zabrinutost i javno izneli kritike na trasu usvojenu u Idejnom projektu za dionicu Mateševo–Andrijeвица, preduzete su aktivnosti sa ciljem rješavanja tih zabrinutosti i smanjenja najizraženijih negativnih socijalnih uticaja koje bi trasa imala na lokalne zajednice. Polazeći od osnovnih principa i zahteva Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) u pogledu legitimnih prava građana u pogođenim zajednicama, MONTEPUT je uspostavio aktivnu i značajnu komunikaciju i saradnju.

U nastavku realizacije, Projekat će nastaviti da aktivno i značajno sarađuje sa lokalnim zajednicama kroz detaljno predstavljanje projekta, vremenskog okvira njegove realizacije i posebno rizika i uticaja trase, kao i kroz zajedničku razmjenu mišljenja, komentara i zahtjeva koji su do sada iskazani, sa ciljem izgradnje povjerenja i partnerstva sa lokalnim zajednicama kao jednim od krajnjih korisnika Projekta.

Tokom jula 2024. godine, predstavnici kompanije MONTEPUT su bili prisutni na sastancima sa zajednicama Kralje, Bare Kraljske i Slatina, u okviru pripreme Paketa dokumentacije za javni uvid. U avgustu i septembru 2024. organizovan je niz dodatnih konsultacija sa zainteresovanim stranama. U okviru ažuriranja paketa ESIA, izvršeni su obilasci lokacije i sastanci sa zajednicama u periodu od 02. do 05.12.2024. godine. Kompanija MONTEPUT vodi detaljan dnevnik konsultacija sa zainteresovanim stranama kao dio baze podataka Projekta, dok su ključne aktivnosti koje su do sada sprovedene prikazane u **Error! Reference source not found.**

Najznačajnije zabrinutosti zainteresovanih strana prije izmjene trase uključivale su:

- Značajan broj slučajeva fizičkog raseljavanja, posebno u naseljima Kralje, Gnjili Potok i Slatina,
- Uticaji prekida prostorne povezanosti i rizik od prostornog raslojavanja dobro integrisane i koherentne lokalne zajednice Kralje,
- Isključenost zahvaćenih lokalnih zajednica iz ranog procesa donošenja odluka, nezadovoljstvo prethodnim konsultacijama i javnim raspravama o potencijalnim negativnim uticajima Idejnog projekta, uključujući buduće uslove života u pogođenim zajednicama, naročito u naseljima Kralje i Slatina,
- Gubitak poljoprivrednog zemljišta, koje je vrlo ograničen resurs u ovom području,
- Uticaj na lokalne rezervoare vode koji obezbeđuju snabdevanje vodom za naselje Kralje,
- Zahtjev za preusmerenje trase, barem u dijelu koji prolazi kroz naselje Kralje (uključujući izbjegavanje uticaja na lokalnu školu, crkvu, groblje, zavičajni muzej itd.), kao i u naselju Slatina,
- Ograničenja u razvoju na preostalom neeksploatisanom zemljištu, nametnuta Zakonom o putevima i uspostavljanjem zaštitne zone i zone kontrolisane gradnje,
- Zahtjev da se u okviru Projekta planira i projektuje dodatna petlja u području naselja Bare Kraljske.

Zabrinutosti koje se i dalje povremeno iznose odnose se na pogoršane uslove života stanovnika koji će ostati da žive duž trase i koji će biti izloženi negativnim uticajima od eksploatacije autoputa ili će se njihove kuće nalaziti neposredno uz autoput. Pitanje u vezi neophodne dodatne petlje u naselju Bare Kraljske i dalje je jedna od ključnih tema svakog sastanka sa zajednicom u ovom naselju i zahtijeva

donošenje odluka na nacionalnom nivou, i nije u domenu mjera ublažavanja i preporuka datih u dokumentu ESIA.

Preostale zabrinutosti uključuju:

- Javnu bezbjednost tokom izgradnje zbog prisustva teške mehanizacije i vozila u naseljenim mjestima,
- Očuvanje lokalnih puteva od propadanja usljed korišćenja od strane budućeg izvođača radova,
- Zahtjev da se izbjegnu ili svedu na minimum štetni uticaji na životnu sredinu i društvo koji su bili prisutni tokom izgradnje prethodne dionice (Smokovac–Mateševo),
- Ograničenja u novoj izgradnji na zemljištu koja su nametnuta prostornim planom.

Nakon sastanaka održanih u julu, zabrinutosti i prigovori lokalnih zajednica su dodatno su precizirani i usmjereni.

Od jula do septembra 2024. godine, MONTEPUT je organizovao dva tematska bloka javnih sastanaka sa građanima iz svih lokalnih zajednica. Prvi blok sastanaka, održan 23. i 24.07.2024. godine, bio je fokusiran na negativne uticaje trase predviđene odobrenim Idejnim projektom. Kao rezultat toga, kompanija MONTEPUT je razmotriola načine kako da izbjegne te najznačajnije i najizraženije uticaje. Drugi tematski blok uslijedio je nakon što je MONTEPUT izradio Idejni projekat za izmjenu trase, Idejni projekat je javnosti predstavljen tokom sastanaka održanih između 4. i 27.09. Konkretni sastanci uključuju: 4. septembra u Andrijevići, sa 40 učesnika, 18. septembra u Kraljima, za zajednice Gnjili Potok, Sjenozeta, Trešnjevnik i Kralje, sa 35–40 učesnika, 19. septembra u Slatini, sa 40–45 učesnika, 27. septembra u naseljima Bare Kraljske i Mateševu, za zajednice Bare Kraljske, Mateševo i Šunga. Ovi sastanci su imali različitu dinamiku.

Poseban Izveštaj o konsultacijama sadrži rezime ključnih nalaza sa osam javnih sastanaka održanih od jula do septembra 2024.

Izmjena trase zahtevala je ažuriranje dokumenta ESIA (i drugih dokumenata koji čine paket za objavljivanje), uz obilaske lokacije i sastanke koji su sprovedeni u periodu od 02. do 05.12.2024. godine.

5 ZAJNTERESOVANE STRANE I NAČIN KOMUNIKACIJE

Identifikacija zainteresovanih strana sprovedena je na osnovu: (i) analize informacija o potencijalno pogođenom području (područje uticaja projekta) (ii) analize informacija o opštinama i zajednicama u području uticaja projekta (iii) konsultacija sa nadležnim institucijama koje imaju odgovornost vezano za Projekat (iv) analize lokalnih javnih službi (obrazovanje i zdravstvene usluge) (v) analize postojećih organizacija civilnog društva (OCD), uključujući organizacije u lokalnim zajednicama (CBO) i nevladine organizacije (NVO) na nacionalnom i lokalnom nivou, koje su zainteresovane za socijalna i ekološka pitanja.

Zainteresovane strane su podijeljene u sljedeće grupe na osnovu njihovog nivoa interesovanja i uticaja:

- **Institucionalna kategorija** zainteresovanih strana koje su direktno odgovorne za aspekte donošenja odluka na Projektu i imaju ulogu u davanju regulatornih odobrenja i praćenju i sprovođenju usklađenosti sa nacionalnim zakonodavstvom i planovima tokom svih faza projekta,
- Grupe ili pojedinci **koji su direktno ili indirektno zahvaćeni Projektom, pozitivno ili negativno**, (pogođene strane) ili su identifikovani kao najosjetljiviji na promjene koje projekat može izazvati, i koje treba blisko uključiti u identifikaciju uticaja i njihove važnosti, kao i u odlučivanje o mjerama ublažavanja i upravljanja,
- Šira kategorija zainteresovanih strana **koje mogu biti zainteresovane za Projekat** ili koje mogu uticati na Projekat (druge zainteresovane strane).
- Dalja razrada obuhvata pojedince i grupe koje mogu imati poteškoće u učešću, ili koje mogu biti različito ili nesrazmjerno pogođene predloženim projektom zbog svog marginalizovanog ili ranjivog statusa (ranjive ili marginalizovane grupe ili pojedinci).

Ovaj Plan uključivanja zainteresovanih strana (SEP) fokusira se na one zainteresovane strane koje nemaju formalne odnose sa kompanijom MONTEPUT i projektom, i koje zbog toga mogu željeti da koriste ovaj dokument kao izvor informacija i smjernica. Mehanizmi uključivanja budućih izvođača, dobavljača usluga i robe, finansijera i državnih službenika, sa kojima kompanija MONTEPUT ima redovne kontakte tokom poslovanja i u fazama planiranja i realizacije projekta, nisu obuhvaćeni ovim dokumentom. Zainteresovane strane identifikovane do sada, na osnovu prethodnih aktivnosti uključivanja (pretežno za Nacrt Izvještaja o obuhvatu – 2022, nacrt ESIA – 2022), rezultata obilazaka lokacije članova ESIA tima, kao i dodatnih obilazaka lokacije tokom izrade Paketa za objavljivanje u julu i avgustu 2024. godine, kategorizovane su i navedene u nastavku.

5.1 Institucionalna kategorija zainteresovanih strana

Delegacija Evropske unije (EUD) u Crnoj Gori	IPA II obezbjeđuje bespovratna sredstva za Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF). EUD je odgovorna za upravljanje IPA II sredstvima tokom programskog perioda.
Nacionalni IPA koordinator (Kancelarija za evropske integracije u okviru Kabineta premijera)	U okviru WBIF-a, NIPAC je odgovoran za koordinaciju sa resornim ministarstvima radi uspostavljanja Jedinstvene liste prioriteta infrastrukturnih projekata (SPP). NIPAC djeluje kao prva kontakt tačka za prijem Obrazaca za prijavu na grant WBIF-a i određuje prioritete za Grupu finansijera Projekta.

Ministarstvo kapitalnih investicija	Primarni korisnik zadatka sa odgovornošću za odobravanje rezultata zadatka u saradnji sa vodećom međunarodnom finansijskom institucijom (IFI) i drugim ključnim zainteresovanim stranama.
Ministarstvo finansija	Predstavlja Vladu Crne Gore kao zajmoprimca prema EBRD-u
Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	Direktno je odgovorno za aspekte donošenja odluka u vezi sa projektom, te ima ulogu u izdavanju regulatornih odobrenja, praćenju i sprovođenju usklađenosti sa nacionalnim zakonodavstvom i planovima tokom svih faza projekta.
Agencija za zaštitu životne sredine	Direktno odgovorna za aspekte donošenja odluka u vezi sa projektom i ima ulogu u davanju regulatornih saglasnosti, kao i u praćenju i sprovođenju usklađenosti sa zakonima i planovima u svim fazama projekta.
Ministarstvo kulture i medija	Direktno odgovorno za aspekte donošenja odluka u vezi sa projektom i ima ulogu u davanju regulatornih saglasnosti, kao i u praćenju i sprovođenju usklađenosti sa zakonima i planovima u svim fazama projekta.
Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga	Direktno odgovorno za aspekte donošenja odluka u vezi sa projektom i ima ulogu u davanju regulatornih saglasnosti, kao i u praćenju i sprovođenju usklađenosti sa zakonima i planovima u svim fazama projekta.
Uprava za inspekcijske poslove	Direktno odgovorna za ekološki i socijalni nadzor nad radom izvođača, uključujući praćenje primene relevantnih zakona i propisa iz oblasti zaštite životne sredine i društvene zaštite.
MONTEPUT d.o.o.	Društvo sa ograničenom odgovornošću u državnom vlasništvu odgovorno za nadzor nad izgradnjom i projektovanjem, izradu projektne dokumentacije, pripremu tenderske dokumentacije itd. za potrebe Projekta.
Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD)	Vodeća međunarodna finansijska institucija (IFI)
Opština Kolašin sa svojim sekretarijatima	Lokalna samouprava nadležna za eksproprijaciju zemljišta i izdavanje dozvola.
Opština Andrijevića sa svojim sekretarijatima	Lokalna samouprava nadležna za eksproprijaciju zemljišta i izdavanje dozvola.

5.2 Direktno zahvaćene strane

Metodologija primijenjena za identifikaciju zainteresovanih strana pod direktnim uticajem unutar **Projektnog područja** odnosi se na sljedeće: (i) Zemljište na kojem će se izvoditi trajni radovi (npr. koridor saobraćajnice, odmorišta, pristupni putevi i svi drugi trajni infrastrukturne objekti) i zemljište

na kojem se stiče pravo pristupa (Pravo prolaza); I (ii) „ Privremene radne površine potrebne za izvođenje radova,” potrebne za izvođenje radova uključujući gradilišne zone duž autoputa, gradilišta, kampove za smještaj radnika (ako ih bude), nove pristupne puteve ili površine uz postojeće pristupne puteve koje će se koristiti u svrhu gradnje; pozajmišta (ako ih bude) za pijesak, agregate i druge odabrane materijale, zone za odlaganje materijala za nasipanje ili drugog otpada nastalog tokom rušenja, uključujući otpad od uklanjanja dijelova postojećeg regionalnog puta R19, ili bilo koju drugu lokaciju potrebnu za izgradnju Projekta.

Projektno područje se dijeli na:

Projektno područje je podijeljena na:

- **Područje primarnog uticaja** - identifikovano kroz uticaje koji proizilaze iz nedobrovoljne eksproprijacije zemljišta i preseljenja, ograničenja u korišćenju zemljišta, prekida u socijalnim i ekonomskim vezama tokom faza izgradnje i rada Projekta. Ovo područje obuhvata koridor i koridor i fizički prostor autoputa (uključujući puteve, mostove, tunele na izlazima i ulazima, petlje, pristupne puteve, bazu za održavanje i naplatnu stanicu) između Mateševa i Andrijevice).
- **Područje sekundarnog uticaja** – odnosi se na privremene i stalne objekte tokom izgradnje i eksploatacije (transportne rute, prevoz materijala iz pozajmišta, kamenoloma, lokacije za prethodnu izradu prefabrikovanih elemenata, betonske baze, glavne gradilišne kancelarije itd. – koje još nisu poznate i biće uključene u narednom ažuriranju SEP-a). Ovo područje je definisano kao zona 2 km oko granice fizičkog prostora trase, naročito na mjestima gdje se lokalni putevi ukrštaju sa trasom autoputa.
- **Područje kumulativnih uticaja** - predstavlja dodirnu tačku između prethodne dionice (Smokovac – Mateševo) i ovog Projekta. Manji kumulativni uticaji se ne očekuju jer je ta dionica u Periodu za otklanjanje nedostataka i radovi, ako ih uopšte bude, mogu se očekivati u svrhu otklanjanja uočenih nedostataka.

Ažurirani osnovni spisak strana zahvaćenih projektom, dat je u Tabeli 1 u nastavku.

Tabela 1: Spisak zahvaćenih strana

Grupa zainteresovanih strana projekta - zahvaćene strane		Priroda interesovanja/uticaja
Pojedinci i zajednice	Vlasnici zemljišta i imovine pogođeni eksproprijacijom, koji su direktno pogođeni unutar naselja u području primarnog uticaja, kako je navedeno u Prilogu 1	Uticaji, mjere ublažavanja i kompenzacije. Kriterijumi i prava u postupku obeštećenja/naknade. Vremenski okvir eksproprijacije, metodologija obračuna naknade, isplata naknade i predaja zemljišta Zainteresovanost za uticaj projekta na izvore egzistencije i razumijevanje postupka kompenzacije, kao i dodatnu podršku i pomoć u obnavljanju životnog standarda.
	Lica koja su stalno nastanjena u područjima sekundarnog uticaja projekta, ali čiji stariji roditelji i porodice žive u projektnom području, kao i ona koja su prisutna sezonski ili povremeno. ⁶	Zainteresovanost za potencijalne uticaje tokom građevinskih radova, njihovo trajanje, plan upravljanja saobraćajem, priliv radne snage, mogućnosti zapošljavanja Zainteresovanost za bezbjednosne standarde projektovanih nadvožnjaka ili podvožnjaka Potencijalna ograničenja razvoja koja nameće projekat u zoni zaštitnog pojasa autoputa.
	Korisnici puta R 19 od Mateševa do Andrijevice (uključujući putnike u tranzitu i putnike koji svakodnevno putuju)	Zabrinutost zbog prekida saobraćaja na regionalnom putu R19 Andrijevice - Mateševo, zbog poremećaja izazvanih radovima, zatvaranja puteva, preusmjeravanja saobraćaja. Očekivanja efikasnijih i bezbjednijih usluga u saobraćaju. Zabrinutost za zdravlje zajednice i bezbjednost u saobraćaju tokom izgradnje zbog mogućih interakcija između lokalnog i građevinskog saobraćaja Pristup socijalnim uslugama tokom izvođenja građevinskih aktivnosti Vremenski okvir i dinamika građevinskih radova

⁶ Broj stanovnika u okviru oblasti koju obuhvata Projekat ima tendenciju značajnog smanjenja tokom zimskog perioda

Grupa zainteresovanih strana projekta - zahvaćene strane		Priroda interesovanja/uticaja
	Lica koja žive u blizini ulaznih i izlaznih portala tunela Trešnjevnik	Potencijalne opasnosti i bezbjednost tokom izvođenja tunelskih radovima i iskopa: - Bušenje, - Korišćenje eksploziva i miniranje - Informisanost o zoni miniranja i komunikacija protokola bezbjednosti tokom miniranja, uključujući zvučne alarme
Izabrani predstavnici zajednice - predsjednici mjesnih zajednica	U oblasti uticaja Projekta (direktno ili indirektno pogođeni u području primarnog ili sekundarnog uticaja navedeni u Prilogu 1	Ključne tačke komunikacije uključuju pristup informacijama o događajima za zainteresovane strane i budućim aktivnostima angažovanja istih. Zabrinutost zbog potencijalno štetnih uticaja trase, uticaja na zdravlje i bezbjednost u zajednici, uticaja tokom izgradnje (buka, prašina, oštećenja lokalnih puteva, presecanje vodnih tokova i izvorišta, emisije, vibracije)
Lokalni preduzetnici	Lokalno ugostiteljstvo, restorani/kafići i prodavnice na putevima koji najčešće rade samo tokom ljeta na putu R19 (detalji su navedeni u Prilogu 1a)	Zabrinutost zbog ometanja poslovanja i rada usled potrebe za eksproprijacijom zemljišta, bezbjednosnih i zdravstvenih rizika tokom gradnje, ali i prilika za potencijalno povećanje tražnje za ugostiteljskim uslugama i uslugama smještaja za izvođače i podizvođače.
Ranjive grupe ⁷	Pojedinci/grupe u bilo kojoj od gore navedenih kategorija čiji su detalji navedeni u LARF-u (3.4 tabela 4) i ESIA dokumentu 6.16 i 6.17.	Starija jednočlana i dvočlana domaćinstva (bez članova mlađih od 65 godina), kao i lica sa invaliditetom koje žive u domaćinstvima ispod granice siromaštva ili u riziku od siromaštva, posebno oni koji žive u planinskim selima i naseljima gdje je pristup savremenoj tehnologiji i ICT infrastrukturi povremeno ograničen ⁸ . Ranjive grupe u kontekstu eksproprijacije zemljišta će biti identifikovane tokom detaljnog socio-ekonomskog istraživanja u okviru LARP-a.

⁷ Na osnovu informacija iz opština Kolašin i Andrijevic, na projektnom području nema romskih naselja. Romski vlasnici zemljišta i imovine (ako ih ima) vezanih za zemljište koje je predmet eksproprijacije se ne smatraju ranjivim grupama.

⁸ Tokom jula 2024. konsultantski tim je bio svjedok nestanka struje i prekida interneta koji su navodno česti

5.3 Ostale zainteresovane strane

„Ostale zainteresovane strane“ predstavljaju pojedince, grupe i organizacije koje možda neće direktno biti pogođene Projektom, ali smatraju ili doživljavaju da su njihovi interesi pogođeni Projektom i/ili koji na neki način mogu uticati na Projekat i proces njegove realizacije. Shodno tome, postoji niz drugih zainteresovanih strana koje imaju interes, koje su izrazile su interes ili mogu izraziti interes iz različitih razloga. One uključuju: agencije za realizaciju projekta, partnere na projektu, političke institucije, pružaoce usluga, lokalne zajednice domaćine, organizacije civilnog društva, nevladine organizacije (NVO), vjerske institucije, političke vlasti, akademske institucije i korisnike projekta.

Ključne zainteresovane strane koje su pokazale interesovanje za Projekat, njegove ciljeve razvoja, negativne i pozitivne uticaje, rezimirani su u [U odnosima sa zainteresovanim stranama](#), kompanija MONTEPUT prihvata i promovira sljedeće osnovne principe:

- a) Održavanje strategije snažnog uključivanja u zajednice u kojima posluje, koja podrazumijeva uključivanje svih zainteresovanih strana u tranziciji ka zdravijem i pristupačnijem energetsom modelu zasnovanom na upotrebi električne energije.
- b) Razvijanje odgovornog poslovnog modela kako bi MONTEPUT bio inovativan, transparentan, inkluzivan, otvoren i posvećen akter, sposoban da stvara održivu vrijednost za sve zainteresovane strane na osnovu zajedničkih interesa.
- c) Obezbeđivanje neophodnih resursa za proaktivno, kontinuirano i sistematsko uspostavljanje efikasnih kanala za dijalog sa zainteresovanim stranama, sa ciljem uspostavljanja uravnoteženih odnosa između korporativnih vrijednosti i društvenih očekivanja, uz uvažavanje njihovih interesa, zabrinutosti i potreba.
- d) Razvijanje i održavanje dinamične organizacione strukture koja omogućava promociju i koordinaciju odgovornih aktivnosti sa zainteresovanim stranama, koristeći različite instrumente za podsticanje komunikacije i dijaloga, u okviru stalnog procesa prilagođavanja njihovim potrebama, očekivanjima i interesima. Ti alati uključuju: direktni kontakt, korporativni veb-sajt kompanije MONTEPUT, veb-sajtove povezanih kompanija unutar Grupacije, kao i proaktivno prisustvo na društvenim mrežama. Krajnji cilj ovih alata je podsticanje angažovanja svih zainteresovanih strana kompanije MONTEPUT, jačanje osjećaja pripadnosti, te učvršćivanje principa poslovne etike i transparentnosti kao osnove za kredibilitet i međusobno povjerenje – što predstavlja temelj odnosa Grupacije sa zainteresovanim stranama
- e) Identifikacija i razmatranje stavova i očekivanja pogođenih zajednica u okviru procesa donošenja odluka koje mogu imati potencijalne uticaje na lokalno stanovništvo. Ove aktivnosti se sprovode putem procesa konsultacija koji variraju u zavisnosti od zemlje i djelatnosti, a time i u skladu sa važećim zakonodavstvom u svakom pojedinačnom slučaju. Ovi procesi se po potrebi mogu dopuniti i dodatnim dobrovoljnim mehanizmima.
- f) Kompanija MONTEPUT je nadležna za izradu, odobravanje i nadgledanje strategije upravljanja odnosima sa zainteresovanim stranama, uz nastojanje da se obezbijedi odgovarajuća koordinacija na nivou Grupacije. Ovo ne dovodi u pitanje primjenu principa supsidijarnosti, prema kojem je za komunikaciju i interakciju sa zainteresovanom stranom prvenstveno odgovorna ona članica Grupacije MONTEPUT koja joj je teritorijalno ili funkcionalno najbliža.

Prilog 9: Ostale zainteresovane strane.

6 PROGRAM UKLJUČIVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA

6.1 Odgovornost za implementaciju SEP-a

Kompanija MONTEPUT ima ulogu rukovodioca projekta. U okviru te uloge upravljaće projektovanjem, izgradnjom i nadzorom radova i snosi krajnju odgovornost za implementaciju ovog Plana uključivanja zainteresovanih strana (SEP). Kompanija MONTEPUT koristi svoj zvanični veb-sajt (<https://monteput.me/>) i zvanične naloge na društvenim mrežama:

Facebook (<https://sr-rs.facebook.com/MONTEPUT/>,

Instagram https://www.instagram.com/monteput_official?igsh=Y3E1amsyZDk5enh1&utm_source=qr

za pružanje relevantnih informacija javnosti. Ova praksa će biti unaprijeđena u okviru Projekta kroz namjenski veb-sajt za Projekat, a koristiće se i elektronski, digitalni i štampani mediji (TV, novine, radio, onlajn mediji) radi informisanja zainteresovanih strana. Veb-sajt se redovno ažurira i sadrži informacije o: operativnim aktivnostima (planovi rada, finansijski i revizorski izvještaji, politike, mogućnosti i odluke o nabavkama, napredak u vezi sa planiranjem, izgradnjom i radom autoputa Bar – Boljare, pitanja vezana za eksproprijaciju zemljišta, zaštitu životne sredine, kulturno nasljeđe, bezbjednost, naplatu putarine i saobraćaj, kontakti MONTEPUT-a, program društveno odgovornog poslovanja itd.).

MONTEPUT će osigurati da se Program uključivanja zainteresovanih strana sprovodi na formalizovan i strukturisan način. Za žalbe, pritužbe ili predloge MONTEPUT je uspostavio poseban Žalbeni mehanizam opisan u Poglavlju 7. Sa tim u vezi, vodiće se evidencija uključivanja zainteresovanih strana, registar pritužbi i žalbi, evidencija formalnih konsultacija, kao i registar preuzetih obaveza.

6.2 Predlog strategije za javni uvid

U različitim fazama projekta, javnosti će biti dostupna dva paketa međusobno povezanih dokumenata. Prva gupa, naziva "Paket dokumentacije za javni uvid" sadrži procjene uticaja na životnu sredinu i društvo, tehničku dokumentaciju i izvještaje koji su potrebni za odobrenje Projekta od strane EBRD-a, i od strane nadležnih nacionalnih organa (Izvještaj o obimu i sadržaju ESIA je bio predmet javnih konsultacija i odobren je 2022. godine). Nakon toga, biće objavljeni dokumenti i informacije koji su izrađeni u okviru Dokumentacije za javni uvid ili su zatraženi ovim Planom angažovanja zainteresovanih strana (SEP), a koji će biti podijeljeni putem mehanizama komunikacije i dobijanja povratnih informacija predviđenih SEP-om.

Dokumenti za javni uvid za ovaj projekat biće dostupni na engleskom i crnogorskom jeziku i obuhvataju:

- Ovaj ažurirani SEP-a iz marta 2025;
- Procjenu E&S, odnosno ESIA (ažurirana u martu 2025. godine);
- Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu prema odredbama zakona Crne Gore,
- Okvirni plan za otkup zemljišta i raseljavanje (LARF) ažuriran u martu 2025. godine;
- Akcioni plan za životnu sredinu i društvo (ESAP) ažuriran u martu 2025. godine;
- Netehnički rezime ESIA (NTS).

Dokumenti će biti dostupni u elektronskoj verziji na sljedećim veb-sajtovima zajedno sa pozivima za javne konsultacije, diskusije ili sastanke:

- Zvanični veb-sajt kompanije MONTEPUT (<https://monteput.me/>)
- Zvanični veb-sajt opštine Andrijevića (<https://opstinaandrijevicamej/>)
- Zvanični veb-sajt opštine Kolašin (<http://www.opstinakolasin.me/>)
- Zvanični veb-sajt EBRD-a (www.ebrd.org).

S obzirom na ograničenja u korišćenju digitalnih medija u većini područja pod uticajem Projekta, informacije o objavljenim dokumentima i detaljima planiranih javne konsultacija ili skupova biće direktno predstavnicima zajednica - predsjednicima mjesnih zajednica, a štampani primjerci ovih dokumenata biće dostupni:

- U kancelarijama pogođenih mjesnih zajednica (spisak dat u Prilogu 1),
- U sjedištu kompanije MONTEPUT u Podgorici,
- U kancelarijama opština Kolašin i Andrijevisa, i
- Relevantna dokumenta biće dostupna na pregled tokom svake javne konsultacije.

Obavještenje da su Dokumenti za javni uvid dostupni javnosti, i kako i gdje im se može pristupiti, uključujući informacije o planiranim javnim prezentacijama i konsultacijama, biće objavljeni i putem:

- Kampanja na društvenim mrežama, i
- Objavama u novimama ili putem radija.

Dokumenti za javni uvid biće dostupni javnosti tokom perioda od 120 kalendarskih dana prije razmatranja Projekta od strane Odbora direktora EBRD-a. Tokom perioda javnog uvida, MONTEPUT će uz pomoć spoljnih konsultanata organizovati javne konsultacije i podstaći zainteresovane strane da se uključe. Nakon perioda od 120 dana odnosno nakon završetka javnih konsultacija, biće pripremljen Izvještaj o javnim konsultacijama i, po potrebi, ažuriran Dokumenti za javni uvid.

Dodatni dokumenti koji ne spadaju u Dokumenta za javni uvid, a čija izrada proizilazi iz Dokumenta za javni uvid ili koje zahtijeva ovaj SEP (na primjer, posebni instrumenti za upravljanje rizicima i uticajima na životnu sredinu i društvo, kao što su Plan upravljanja zaštitom životne sredine i društva koji izrađuje izvođač radova (C-ESMP), Plan za otkup zemljišta i raseljenje (LARP), bezbjednosni protokoli i drugi relevantni projektni dokumenti), biće objavljeni i javno razmatrani po istom principu kao i Dokumenti za javni uvid. Dokumenti izvođača radova koji se odnose na upravljanje ekološkim i društvenim rizicima tokom izgradnje (kao što su Plan upravljanja saobraćajem, Planovi pripremljenosti za i reagovanja u vanrednim situacijama, Kodeksi ponašanja zaposlenih i radnika po ugovoru, Planovi biodiverziteta, itd.) biće javno dostupni na veb-sajtu Izvođača radova, o čemu će lokalne zajednice biti obaviještene preko svojih Predsjednika mjesne zajednice.

6.3 Vrijeme i načini komunikacije i angažovanja na projektu

Najvažnije javne rasprave i konsultacije u vezi sa projektnom trasom su održane tokom jula i septembra 2024. godine. Glavni mehanizmi komunikacije i angažovanja opisani su u nastavku i odražavaju potpunu posvećenost Projekta realizaciji programa uključivanja zainteresovanih strana po vrstama angažovanja i fazama projekta, uz obavezu vođenja dokumentovane evidencije u skladu sa smjernicama iz Priloga 7 ovog SEP-a:

Diskusije o trasi projekta i razmatranim alternativama koje se smatraju osnovom za izradu Glavnog projekta: Tokom jula – septembra 2024. godine MONTEPUT je organizovao javne skupove u svim lokalnim zajednicama pod uticajem Projekta u cilju identifikovanja rješenja putem kojih se mogu izbjeći ili smanjiti negativni uticaji na lokalne zajednice i građane. Građani su na ovim skupovima upoznati sa predlogom nove trase. MONTEPUT je predstavio i obrazložio tehnički i finansijski izvodljive iymjenetrase iz Idejnog projekta, u nastojanju da odgovori na primedbe i bojazni dobijene iz lokalnih zajednica. Na svakom javnom skupu dat je detaljan prikaz Idejnog projekta, potom nove trase i upoređene su prethodna i nova trasa. Istaknuto je koji socijalni rizici su značajno umanjeni, a naročito oni povezani sa eksproprijacijom, rušenjem stambenih objekata i preseljenjem, kao i rizici zbog ugrožavanja prostorne i funkcionalne cjelovitosti naselja. Prisutni građani su aktivno učestvovali

postavljajući pitanja, davajući komentare i mišljenja o novoj trasi. Informacije i materijali su predstavljeni u grafičkoj video prezentaciji <https://www.youtube.com/watch?v=cJvZvclD00A>.

Angažovanje tokom izrade Glavnog projekta: MONTEPUT će obavijestiti javnost i lokalne zajednice navedene u Prilogu 1 kada bude izabran EPC izvođač radova i predstaviti konačnu trasu.

Eksproprijacija, preseljenje i povezana socio-ekonomska istraživanja: kompanija MONTEPUT priprema evidenciju građana čije zemljište i objekti treba da budu eksproprijisani kao i popis njihove imovine. S obzirom na razmatrane izmjene trase, popis je povezan sa izradom Glavnog projekta. Do kraja februara 2025. godine, a prije izrade LARP-a, MONTEPUT će izraditi i dostaviti Vodič za eksproprijaciju zemljišta i preseljenje (GLAC) (kako je navedeno u Poglavlju 5.2 LARP-a) i Vodič o Žalbenom mehanizmu (vidi Poglavlje 7 i Priloge 6,6a i 6b) u svim lokalnim zajednicama pod uticajem Projekta. Socio-ekonomska anketa biće najavljena preko odabranih predstavnika - predsjednika mjesne zajednice. Za potencijalne slučajeve bespravnog zauzeća, obavještenje o moratorijumu biće objavljeno do kraja marta 2025. godine, koje će služiti kao referentni datum presjeka za utvrđivanje prava na naknadu. Obavještenje o moratorijumu biće objavljeno u lokalnim novinama i distribuirano lokalnim zajednicama radi postavljanja na njihove oglasne table i na drugim često posećivanim mjestima.

Javno objavljivanje, prezentacije i novosti: Javnost će biti obaviještena o objavljivanju Dokumenta za javni uvid i povezanih instrumenata za upravljanje Projektom. Na sastancima će se koristiti PowerPoint prezentacije, štampane mape velikih razmjera na Google Earth i/ili katastarske karte, čiji je cilj da učesnicima pruži vizuelno sagledavanje i da im olakša razumijevanje uticaja na terenu. Na veb-sajtu MONTEPUT-a postojaće posebna stranica posvećena Projektu i biće podjeljena po sljedećim temama:

- Pozadina Projekta,
- Izgradnja i planirana dinamika izvođenjaradova,
- Vijesti,
- Eksproprijacija i preseljenje,

MONTEPUT će redovno ažurirati veb-sajt (učestalost će zavisi od vrste informacija koje će biti distribuirane) ključnim podacima o Projektu i izvještajima o ekološkim i društvenim performansama projekta na engleskom i crnogorskom jeziku. Projekat će, prema potrebi, koristiti društvene mreže.

Materijali za komunikaciju: Pisane informacije, Uputstva o tome kako pristupiti Žalbenom mehanizmu, GLAC sa kratkim informacijama o procesu eksproprijacije i pravima, službena obavještenja u skladu sa zakonskim propisima. Takođe će biti postavljene kutije za prikupljanje javnih komentara i sugestija korišćenjem obrasca za komentare u Prilogu 6a.

Žalbeni mehanizam: U okviru Projekta uspostavljen je poseban Žalbeni mehanizam. Detalji su opisani u Poglavlju 7.

Informativni pultovi: Informativni pultovi će stanovnicima pružati informacije o aktivnostima uključivanja zainteresovanih strana, napredovanju izgradnje, kontakt podatke MONTEPUT-a. Takvi info pultovi će biti postavljeni u prostorijama MONTEPUT-a u Podgorici, uz mobilne timove i i službenike za odnose sa zajednicom (CLO), koji će biti na terenu i u neposrednoj komunikaciji davati obavještenja o Projektu građanima i drugim zainteresovanim stranama. Brošure i flajeri o različitim društvenim i ekološkim pitanjima u vezi sa Projektom biće dostupni na ovim info pultovima. Pitanja, opšte informacije kao i informacije o aktivnostima na Projektu, uključujući i one koje se mogu odnositi na neke incident ili uticaje mogu se postaviti na Informativnom pultu. Način pružanja odgovora zavisiće od pitanja od interesa, a CLO će nastojati da da se na pitanja odgovori pojedinačno ili da se informacije pošalju kancelarijama mjesnih zajednica za objavu na oglasnim tablama. Sažet izvještaj o postavljenim pitanjima, komentarima i zabrinutostima biće mjesečno dostavljan upravi MONTEPUT-a, i služić kao

„rano upozorenje“, omogućavajući da se blagovremeno preduzmu potrebne mjere kako ne bi došlo do eskalacije u formalne žalbe.

Istraživanje percepcije građana/PAP (lica pogođena Projektom) i povratne informacije: U cilju prikupljanja povratnih informacija na veb-sajtu MONTEPUT-a, postoji prostor za anketu o zadovoljstvu zainteresovanih strana kako bi se prikupile informacije o: (i) procesu uključivanja zainteresovanih strana i kvalitetu i efikasnosti metoda; (ii) stepenu inkluzivnosti u procesu angažovanja, (iii) kvalitetu komunikacije i dijaloga sa internim zainteresovanim stranama (MONTEPUT, Izvođač radova, Žalbeni mehanizam itd.) tokom građevinskih radova. Rezultati ankete će služiti za procjenu efikasnosti aktivnosti projekta i koristiće se za unapređenje nivoa komunikacije. Podaci iz ankete biće razvrstani po starosti, polu i lokaciji. Rezultati ankete biće objavljeni na veb-sajtu Ministarstva i biće razmatrani na konsultativnim sastancima.

Formalni, zakonom propisani sastanci: Sastanci u vezi sa eksproprijacijom i preseljenjem u početku će se sprovoditi u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji i Zakonom o auto-putu Bar – Boljare. Komunikacija će biti formalna, putem kurirske dostave, uz dokaz o prijemu, a rokovi za obavještanje biće u skladu sa nacionalnim propisima, dopunjenim smjernicama iz LARF-a i LARP-a..

Zabrinutost i pitanja građana/PAP radi izbjegavanja eskalacije u žalbe: Odnosi se na pitanja, opšte zahtjeve ili zahtjeve za informacijama, kao i percepcije u vezi sa aktivnostima projekta, koje mogu, ali ne moraju biti povezane sa određenim incidentom ili uticajem.

Tabela 2: Uključivanje zainteresovanih strana – Faza prije izgradnje

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
Faza prije izgradnje, uključujući Glavni projekat		
MONTEPUT predviđa da će građevinski radovi početi sredinom 2025. godine, sa pripremnim radovima koji mogu početi i ranije, a faza prije izgradnje uključuje angažovanje od sada pa do tada		
Lokalne zajednice koje su direktno pogođene eksproprijacijom: - Mateševo - Sunga - Bare Kraljske - Gnjili Potok - Sjenozeta - Kralje - Slatina - Andrijevice	Lični sastanci sa zahvaćenim lokalnim zajednicama o svim zabrinutostima i žalbama koje su do sada pokrenute (formalno ili neformalno). Odluke o projektu i implementaciji, uzimajući u obzir stavove zainteresovanih strana. Prezentacija i diskusija o Idejnom projektu, usklađivanju, vremenskom okviru projekta, alternativama i izmjenama predloženog Idejnog projekta, koje će biti implementirane u Glavnom projektu i predlozima lokalnih zajednica. Usaglašavanje će biti zajednički analizirano i biće istražene održive, tehnički i finansijski izvodljive alternative. Počeli su u septembru 2024. godine i trajaće do završetka izrade Glavnog projekta	Lični sastanci Najava sastanka i raspodjela materijala koji će biti razmatran dostaviće se najmanje 7 radnih dana prije sastanka. Sastanci će biti zakazani preko predsjednika mjesnih zajednica, kao što je zatraženo tokom sastanaka u julu 2024. godine. Spisak predsjednika i njihovi kontakt podaci su poznati kompaniji MONTEPUT i neće biti javno objavljeni. Prezentacija korišćenjem štampane mape i izvodima iz Idejnog projekta. Diskusija o zahtjevima za izmjenu trase/pravca pružanja trase koje su dostavile pogođene lokalne zajednice. Detaljno objašnjenje tehničke i finansijske održivosti traženih izmjena i diskusija o ograničenjima. Detaljno predstavljanje izmjena Idejnog projekta koje razmatra kompanija MONTEPUT. Nakon svakog sastanka biće sačinjen formalni zapisnik sa zajedničkim zaključcima i postignutim dogovorima. Biće naglašena pitanja o kojima nije postignuta saglasnost i obrazloženi stavovi učesnika u raspravi. Zapisnik sa sastanaka će biti ovjeren potpisima predstavnika kompanije MONTEPUT i lokalne zajednice. Svaki sastanak, učesnici i opis rasprave biće unijeti u Registar uključivanja zainteresovanih strana. Zapisnik sastanka će se čuvati u arhivi kompanije MONTEPUT, a kopije Zapisnika će biti dostavljene lokalnoj zajednici. Nakon dogovorenih i međusobno prihvaćenih izmjena i dopuna, kompanija MONTEPUT će to unijeti u tendersku dokumentaciju kako bi u Glavnom projektu bile unijete izmjene i dopune u dogovorenim oblastima.

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
		Dogovorene dopune će biti proslijeđene lokalnoj zajednici.
Predsjednici, stanovnici, preduzeća i korisnici zemljišta i objekata u naseljima u okviru projektnog područja uticaja. (Vidjeti sljedeći red za dodatne mjere za osobe koje doživljavaju fizičko ili ekonomsko raseljavanje kao rezultat eksproprijacije zemljišta ili ograničenja u korišćenju zemljišta, druge imovine ili prirodnih resurs (osobe pogođene projektom).	Opis projekta i obrazloženja, vremenski okvir i aktivnosti, SEP, ključni uticaji na E&S, relevantne mjere ublažavanja. Aktivnosti u izradi i objavljivanju ESIA, uključujući dodatne aktivnosti vezane za prikupljanje osnovnih informacija. Vrijemenska dinamika je data u sljedećoj koloni po aktivnostima.	Do kraja marta 2025: Sljedeća dokumenta biće dostupna na sajtu MONTEPUT-a (https://monteput.me/): ▪ ovaj ažurirani SEP ▪ nacrt ESIA NTS (jedna stranica A4) koji sažeto opisuje: projekat; potencijalne alternative; proces ESIA; identifikovani uticaji; opis procesa angažovanja i procesa žalbi; kontakt detalji ▪ ažurirani LARF ▪ Nacrt Vodiča za eksproprijaciju zemljišta i obeštećenje (GLAC) ▪ ESAP Kopije dokumenata biće dostupne i u opštinskim službama u Andrijevići i Kolašinu i kancelarijama mjesnih zajednica. Zvanična prepiska i sastanci sa predsjednicima mjesnih zajednica. Planirano održavanje sastanaka biće utvrđeno sa predsjednicima mjesnih zajednica. MONTEPUT će se obavjestiti o dostupnim društvenim medijima u zajednici koji bi se mogli angažovati u program uključivanja zainteresovanih strana i o drugim načinima za obavješćavanje građana, kao što oglasne table na javnim mjestima (škole, mjesne zajednice, crkve, itd.). MONTEPUT će nastaviti da pruža informacije o Žalbenom mehanizmu. Biće razmotrene dodatne potrebe za angažovanjem kako bi se otklonile sve prepreke za uključivanje zainteresovanih strana. Ispitaće se da li se mogu koristiti i neke druge forme organizovanja lokalnih zajednica. Specifične aktivnosti su: ▪ javno objavljivanje nacrtu ESIA i pratećih dokumenata, koji moraju biti dostupni na internetu i u štampanom obliku najmanje 120 dana, a

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
		informacija o dostupnosti se oglašava u medijima najmanje 28 dana prije javnih konsultacija; ▪ javni skupovi o dokumentu Procena uticaja na životnu sredinu i društveno okruženje (ESIA); trenutno je planirano da se javni sastanci održe odvojeno u Kolašinu i Andrijevići; obavještenje o održavanju skupa je najmanje 28 dana prije datuma održavanja; ▪ elaborat ESIA ostaje dostupan za javni uvid (onlajn i na zahtjev) tokom trajanja projekta. Građani će, takođe, moći da koriste Žalbeni mehanizam opisan u Poglavlju 7 ovog SEP-a. Informacije o proceduri podnošenja žalbi biće dostupne i u mesnim kancelarijama lokalnih zajednica i u opštinskim službama. Javno će biti dostupni i Ne-tehnički Rezime (NTS) i Akcioni plan za životnu sredinu i društvo (ESAP) u kome su rezimirane preostale aktivnosti u vezi sa životnom sredinom i socijalnim uticajima Projekta.
Osobe i domaćinstva pogođeni eksproprijacijom	LARP će definisati detaljan plan konsultacija sa vlasnicima i korisnicima eksproprianog zemljišta. U desnoj koloni su navedne aktivnosti koje će biti urađene u narednih 4 do 6 mjeseci. Program sugeriše da, kad god je to moguće, sastanci organizovani na temu eksproprijacije iskoriste za razmatranje i drugih tema bitnih za lokalnu zajednicu, a u vezi sa realizacijom Projekta.	Za aktivnosti u nastavku, ako su dostupne mogućnosti za kombinovanje aktivnosti angažovanja sa aktivnostima za Dokumenti za javni uvid, to će biti učinjeno kako bi se maksimalno iskoristilo vrijeme zainteresovanih strana. Do kraja marta 2025: Vlasnici zemljišta / korisnici zemljišta / vlasnici preduzeća pogođeni otkupom zemljišta biće pozvani na zajedničke sastanke o proceduri eksproprijacije. Učesnici sastanka će biti informisani o: ▪ Vodiču za eksproprijaciju zemljišta i obeštećenje (GLAC) i predloženoj Matrica prava obrađenoj u LARF-a na sažet i razumljiv način; Dokumenti će biti dostupni u opštinskim službama; ▪ Uticajima trase na osnovu Idejnog projekta i izmjenama koje će biti unete u Glavni projekat a odnose se na zemljište i imovinu; Uticajima na pristup zemljištu (uključujući razjašnjenje da li zemljište van zone uticaja može biti u kategoriji "preostalog dela parcele" ili biti u režimu ograničene

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
		izgradnje); Predloženim mjerama za ublažavanje uticaja; Planiranom socio-ekonomskom istraživanju / popisu od strane MONTEPUT-a; Popisu zemljišta i drugih nepokretnosti i procjeni vrednosti; Detaljima matrice prava, vrstama i metodima kompenzacije ▪ Rješenja o alternativnim pristupnim putevima zemljištu i nepokretnostima u privatnoj svojini će biti predstavljena upotrebom grafičkih priloga i mapa na kojima će biti prikazani i planirani podvožnjaci i nadvožnjaci planirani u cilju neometanog i kontinuiranog kretanja sa jedne na drugu stranu autoputa. ▪ Ovlašćenjima data MONTEPUT-u da prikupi neke ključne društveno-ekonomske podatke, uključujući podatke o životnom standardu, u cilju identifikovanja specifičnih potreba i stepena ranjivosti i obaveštenja o dodatnoj podršci ili pomoći koja je neophodna, uključujući podršku za obnovu sredstava za život ▪ Ove sjednice će takođe dati priliku eksproprianim domaćinstvima da razgovaraju o svim pitanjima vezanim za zemljište. Paralelno sa ovim aktivnostima, MONTEPUT će ostvariti direktnu komunikaciju sa svakim domaćinstvom kome se eksproprišu stambeni i/ili poslovni objekti i uraditi socio-ekonomsku anketu; socio-ekonomska anketa će omogućiti MONTEPUT-u da identifikuje specifične potrebe svakog domaćinstva i stepen njegove ranjivosti, kako bi se definisala dodatna podrška u procesu preseljenja i odgovarajuća pomoć, uključujući i podršku za obnovu sredstava za život; pored toga, ova direktna komunikacija će omogućiti dogovor o detaljima kompenzacije (na primjer, novčana kompenzacija po zamjenskoj cjeni plus nadoknade za preseljenje ili zamjena imovine). Od februara 2025. pa nadalje planirane su sledeće aktivnosti: ▪ individualni sastanci na kojima se prezentuje predložena naknada u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji;

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
		▪ komunikacija sa pojedincima o u slučaju da su neke predložene mjere za kompenzaciju neusklađene sa zakonom; ▪ objavljivanje nacrtu LARP-a ▪ sprovođenje aktivnosti utvrđenih uLARP-u
Opštinska uprava, uključujući sve relevantne službe: Opština Kolašin Opština Andrijevića.	Do kraja marta 2025. godine: ▪ Opis projekta i obrazloženje, vremenski okvir i aktivnosti ▪ Razgraničenje odgovornosti i uloga u postupku izrade projekta, Studije o procjeni uticaja na životnu sredinu i društveno okruženje, izdavanje dozvola i saglasnosti, uključujući ideje za olakšano uključivanje posebnoosetljivih grupa i rodnu inkluziju u širem smislu ▪ Dostavljanje SEP-a, sa opisom ključnih uticaja na životnu sredinu i lokalne zajednice i potencijalnih mjera ublažavanja. Naredni sastanci će biti planirani u skladu sa ishodom prvog sastanka	Sastanak sa predstavnicima opštinskih uprava i sekretarijata odgovornih za razvoj infrastrukture, zaštitu životne sredine, socijalna pitanja i ekonomski razvoj. Sastanak će obuhvatiti: prezentaciju projekta i trase, uticaje i mjere za ublažavanje, nastavak komunikacije i saradnja tokom izgradnje, plan uključivanja zainteresovanih strana, način na koji se žalbe u vezi sa projektom mogu evidentirati preko opštine, kako obezbediti dostupnost žalbenih obrazaca. Zvanična prepiska i sastanci mogu sadržati informacije o napretku projekta i pitanjima koja se tiču lokalnih zajednica, na primjer, pitanja u vezi sa opštim planiranjem, upravljanjem komunalnim i infrastrukturnim preduzećima, upravljanjem saobraćajem, pitanjima zdravlja, bezbjednosti i sigurnosti, reagovanjem u vanrednim situacijama, opštim okruženjem, uključujući upravljanje otpadom i tako dalje. Sastanci će posebno razmotriti efekte iskazanih bojazni i nerješanih pitanja. Komunikacija će biti usklađena sa utvrđenim procedurama.

Tabela 3: Aktivnosti angažovanja zainteresovanih strana - Faza izgradnje

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
IZGRADNJA (Planirano je da izgradnja počne u trećem kvartalu / četvrtom kvartalu 2025. godine , a da se završi okvirno do 2030. godine sa dodatne 2 godine roka za prijavu nedostataka na radovima)		
Građani i druge zainteresovane strane u naseljima pod uticajem Projekta navedenim u Prilogu 1. Predsjednici mjesnih zajednica. Korisnici puteva i pristupnih saobraćajnica u građevinskom području.	Ova aktivnost je već u toku. Nastaviće se sa informisanjem javnosti o rokovima i aktivnostima. Uticaji na zdravlje i bezbjednost. Mogućnosti zapošljavanja. Zabrinutost za životnu sredinu. Poruke o javnoj bezbjednosti. Oglašavanje mogućnosti zapošljavanja. Informacije o mjerama za ublažavanje uticaja, uključujući one u upravljanju transportom i planovima za zdravlje, bezbjednost i sigurnost u zajednici.	MONTEPUT (eventualno preko Izvođača radova) će: ▪ obavijestiti javnost o planiranoj dinamici građevinskih aktivnosti 30 dana pre započinjanja radova na terenu; ▪ održati sastanke u lokalnim zajednicama o mjerama bezbednosti najmanje 30 dana prije početka pripremnih aktivnosti; ▪ informisati lokalne zajednice o napretku izgradnje svaka 2 mjeseca; ▪ blagovremeno informisati lokalne zajednice o svim građevinskim aktivnostima koje mogu uticati na njih, uključujući sve značajne predviđene uticaje i predložene mjere ublažavanja kako je definisano u ESMP-u (uključujući objavljivanje ESMP dokumenta), i pribaviti povratne informacije o uspjehu sprovođenja ovih mjera. Mehanizmi će uključivati informativne table postavljene na granicama Projekta sa opštim informacijama o Projektu, Izvođaču radova, Nadzoru nad radovima, broju građevinske(ih) dozvole(a) i dinamici radova i osnovnim informacijama o Žalbenom mehanizmu. Dopune i nove informacije će biti objavljene i na sajtu MONTEPUT-a i na sajtu opština Kolašin i Andrijevića, kao i na oglasnim tablama u opštinama. Biće postavljeni građevinski znakovi i obaveštenja o obaveznim mjerama bezbjednosti na gradilištu. Organizovaće se sastanci fokus grupa/malih grupa radi praćenja uticaja i dogovora o sprovođenju mjera ublažavanja, na primjer, o bezbjednosti na putevima ili upravljanju saobraćajem. Po potrebi mogu se organizovati i

Grupa zainteresovanih strana	Aktivnost i vrijeme	Metod/detaljan sadržaj
		Individualni sastanci ukoliko se radi o specifičnim pitanjima. Zvanična korespondencija po potrebi. Javnost će takođe moći da koristi Žalbeni mehanizam opisan u Poglavlju 7. Informacije o funkcionisanju Žalbenog mehanizma biće dostupne u opštinama i mesnim kancelarijama.
Opštinska uprava	Stalno ažuriranje vremenskog okvira projekta i aktivnosti, uključujući planove za angažovanje zainteresovanih strana i dostupnost Žalbenog mehanizma. Sve dodatne aktivnosti dogovorene tokom angažovanja na predgradnji.	Metode dogovorene tokom predgrađevinskog angažmana. Zvanična prepiska i sastanci kako je dogovoreno, uključujući pružanje informacija o napretku projekta i rješavanje pitanja koja se tiču lokalnih zajednica, na primjer, pitanja u vezi sa opštim planiranjem, komunalnim i infrastrukturnim upravljanjem, upravljanjem saobraćajem, pitanjima zdravlja, bezbjednosti i sigurnosti, reagovanjem u vanrednim situacijama, opštim ekološkim pitanjima, uključujući upravljanje otpadom, planove i aktivnosti zajednice, i tako dalje.
Vlada Crne Gore	Aktivnosti potrebne za tekuća regulatorna odobrenja ili zahtjeve. Finansijska pitanja	Službena prepiska i sastanci i izdavanje potrebnih odobrenja i saglasnosti.
Ostale organizacije: NVO, OCD, mediji	Ažuriranje projektnih aktivnosti Ažuriranja o ekološkim i društvenim performansama	Pored mjera objelodanjivanja i javnih konsultacija navedenih u ovoj tabeli, pojedinačni sastanci i zvanična korespondencija po potrebi.
Potencijalni partneri: Izvođači i primarni dobavljači, radnici i njihovi predstavnici	Aktivnosti angažovanja izvođača i dobavljača.	Zvanična prepiska, sastanci, posjete lokaciji. Angažovanje u skladu sa planovima zapošljavanja i nabavke izvođača, uključujući sredstva za oglašavanje o mogućnostima zapošljavanja i pozive dobavljačima na lokalnom nivou, najvjerovatnije putem opštinske internet stranice i / ili oglasnih tabli u mesnim zajednicama ili u novinama. Unutrašnja komunikacija kao i komunikacija u okviru upravljanja ljudskim resursima su izvan okvira ovog SEP-a

6.4 Predlog strategije za uključivanje stavova ranjivih grupa

Projekat je već preduzeo posebne mjere kako bi obezbijedio da ugrožene i ranjive grupe imaju jednaku mogućnost pristupa informacijama, dobijanja povratnih informacija ili podnošenja žalbi. Projekat je u saradnji sa Centrima za socijalni rad u obje opštine radi sprovođenja brze procjene ranjivosti, koja će biti dodatno analizirana tokom socio-ekonomskog istraživanja u okviru izrade LARP-a.

Neke od strategija za efikasno angažovanje i komunikaciju sa ranjivim grupama su:

- Izabrani predstavnici mjesnih zajednica su imenovani kao kontakt tačke za prijem ključnih poruka, informacija i obavještenja o važnim događajima u vezi sa Projektom. Oni će osigurati da se ove informacije ravnomjerno distribuiraju među svim društvenim grupama u njihovim zajednicama, uključujući i stanovništvo koje živi u veoma udaljenim područjima.
- **Žene:** Žene se ne prepoznaju kao ranjiva grupa u području obuhvata Projekta po definiciji. Ipak, aktivnosti uključivanja će biti prilagođene kako bi se uzele u obzir njihove radne obaveze i obaveze žena nakon radnog vremena. Uprkos tradicionalnoj strukturi i organizaciji zajednice, procijenjeno je da su žene u ovom području ravnopravno zastupljene u svakodnevnom životu, uključujući i donošenje odluka.
- **Osobe sa invaliditetom:** Informacije će se pružati u pristupačnim formatima, uz organizovanje podrške članova porodice i omogućavanje više oblika komunikacije. Za osobe sa fizičkim poteškoćama biće obezbijeđen prevoz do i od konsultativnih događaja i sl.

Ako se tokom daljeg planiranja i sprovođenja aktivnosti identifikuju dodatne ranjivosti, strategija za uključivanje ranjivih grupa biće prilagođena u skladu sa tim.

7 ŽALBENI MEHANIZAM

U skladu sa zahtjevom PR10 Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), postoji obaveza uspostavljanja Žalbenog mehanizma radi prijema, razmatranja i rješavanja žalbi i prigovora lica na koje Projekat utiče, kao i drugih zainteresovanih strana. Ovaj mehanizam dopunjava postojeće nacionalne sudske i administrativne pravne lijekove.

Žalbeni mehanizam⁹ predstavlja postupak koji ima za cilj:

- Izgradnju i očuvanje povjerenja među svim zainteresovanim stranama,
- Spriječavanje negativnih posljedica proizašlih iz neadekvatnog rješavanja žalbi i prigovora;
- Djelovanje kao način izbjegavanja sporova i eskalacije prema nacionalnim sudskim i upravnim organima;
- Identifikaciju i upravljanje zabrinutostima uključenih strana, čime se unapređuje upravljanje rizicima u projektu.

Tokom sastanaka sa tri lokalne zajednice u julu 2024. godine, potvrđeno je da će MONTEPUT uspostaviti proceduru za prijem, evidentiranje, ispitivanje i rješavanje žalbi, što zajedno čini **Žalbeni mehanizam**. Tokom sastanaka su pružene opšte informacije o vremenskom okviru u kojem se očekuje da MONTEPUT zvanično informiše sve zainteresovane strane o Žalbenom mehanizmu, dostupnosti i njegovoj funkciji, licima imenovanim za prijem i registrovanje žalbi, procedurama za podnošenje žalbi, komentara i zabrinutosti preko izabranih predstavnika mjesnih zajednica - predsjednika Mjesnih zajednica, što je istaknuto kao željeni kanal komunikacije od strane lokalnih zajednica.

Vrste žalbi mogu se razlikovati tokom projektnog ciklusa i biće prihvaćene sve vrste žalbi koje spadaju u neku od sljedećih kategorija:

- **Žalba ili pritužba** – odnosi se na izražavanje nezadovoljstva u vezi sa aktivnostima projekta (stvarnim ili percipiranim), obično se odnosi na navode o određenom incidentu ili uticaju. Podnosilac žalbe može tražiti konkretno rješenje. Projektne aktivnosti obuhvataju aktivnosti projektne kompanije, kao i aktivnosti izvođača i podizvođača tokom priprema faze prije izgradnje i faze izgradnje. Projektne aktivnosti takođe uključuju eksproprijaciju zemljišta i raseljenje sa detaljnim smjernicama datim u LARF-u. Termini "žalba" i "pritužba" mogu se koristiti naizmjenično, bez pretpostavke razlike u obimu, složenosti ili ozbiljnosti problema.
- **Žalbe radnika** – odnose se na žalbe u vezi sa radnim uslovima i zaštitom zdravlja i bezbjednosti na radu (OHS), koje dolaze od zaposlenih, radnika i lica koja nijesu formalno zaposlena. Poseban Žalbeni mehanizam radnika za lica koja direktno angažuje ili zapošljava MONTEPUT biće uspostavljen i njime će upravljati Odjeljenje za ljudske resurse MONTEPUT-a i biće odvojen od Javnog žalbenog mehanizma. Od Izvođača radova i konsultanata se zahtijeva da usvoje Žalbeni mehanizam na zahtjev MONTEPUT-a ili da pokažu „da njihov postojeći“ Žalbeni mehanizam radnika suštinski ispunjava zahtjeve standarda EBRD-a o radu i uslovima rada i zahtjevima EBRD-a PR2 o Žalbenom mehanizmu zaposlenih (2017)¹⁰. Detalji su dostupni u Procedurama upravljanja radnom snagom koje su sastavni dio ESIA dokumenta.

⁹ Pravni okvir Crne Gore ne zahtijeva uspostavljanje mehanizma za žalbe koji je specifičan za projekat kao način komunikacije i rješavanja zabrinutosti javnosti. Ipak, Zahtjev PR 10 EBRD-a prepoznaje ovakav mehanizam kao važan instrument i zahtijeva od klijenata da uspostave Žalbeni mehanizam, kako bi se primale i efikasno rješavale žalbe pogođenih zainteresovanih strana, uključujući i pogođene zajednice

¹⁰ Vidi EBRD (2023), Uslov za realizaciju EBRD-a 2: Radni odnosi i uslovi rada – Smjernice o žalbenim mehanizmima za zaposlene, London. Dostupno na: <https://www.ebrd.com/documents/admin/employee-grievance-mechanism.pdf>.

Rizici od seksualne eksploatacije i zlostavljanja (SEA), seksualnog uznemiravanja (SH) i rodno zasnovanog nasilja (RZN) u okviru projekta procijenjeni su kao kontrolabilni. Međutim, Žalbeni mehanizam će, iz predostrožnosti, biti osposobljen za prepoznavanje žalbi na SEA / SH i GBV, uključujući njihovo upućivanje na relevantne nacionalne instance i sistem kroz pristup koji je usredsređen na žrtve i koji obezbjeđuje apsolutnu anonimnost. Takve žalbe će se obrađivati odvojeno, ali će koristiti isti lanac vrijednosti procesa i vremenske rokove koji su opisani u nastavku (prijem žalbe i lanac procesa njenog rješavanja).

7.1 Registracija žalbe

Cijelim procesom upravljanja žalbama upravljaće i za njega biti odgovoran MONTEPUT, koji ima krajnju odgovornost.

Žalbeni mehanizam će se sastojati od **Centralnog prijemnog punkta (CD)** i **lokalnih prijemnih punktova** u obje pogođene opštine (zajedno nazvani Žalbeni mehanizam), a njime će upravljati MONTEPUT.

Podnošenje žalbe moguće je uputiti: usmeno (lično ili putem telefona), ili pisanim putem, popunjavanjem Obrasca za javne žalbe (Aneks 6b) (ličnom dostavom, poštom ili elektronskom poštom na adresu/broj naveden ispod), bez ikakvih troškova za podnosioca žalbe.

Žalba se možete dostaviti Centralnom prijemnom punktu na sljedeće adrese:

Društvo sa ograničenom odgovornošću "**Monteput**" Podgorica

Za: Žalbeni mehanizam - Projekat Mateševo - Andrijevisa

N/r Milica Bijelović – rukovodilac za žalbe

grievance@monteput.me

office@monteput.me

Adresa: ul. Avda Međedovica 130

81100 Podgorica

Telefon: +382 (20) 224 493

Detalji o lokalnim punktovima biće objavljeni kao dio kampanje podizanja svijesti o Žalbenom mehanizmu, a biće povezani s kancelarijama mjesnih zajednica. Postupak podnošenje žalbi biće besplatan, otvoren i dostupan svima, a komentari i žalbe će se obrađivati na nediskriminatoran i transparentan način.

Žalbe se mogu podnijeti i anonimno, pri čemu će se lični podaci davati samo uz saglasnost podnosioca i biće tretirani kao povjerljivi. Podnosioci žalbi mogu se odlučiti da podnesu žalbu bez korišćenja zvaničnog formulara, ukoliko im to više odgovara. Korišćenje Žalbenog mehanizma ne ograničava pravo podnosioca da potraži druge pravne lijekove u skladu sa zakonima Crne Gore ili međunarodnim pravnim mehanizmima. Sve žalbe će se rješavati diskretno i sa posebnom pažnjom kako bi se osigurala zaštita podnosilaca od bilo kakve odmazde. Projekat neće tolerisati nikakav oblik odmazde i istražiće sve navode o takvom postupanju.

Sistem za rješavanje i upravljanje žalbama - uključujući prijem, klasifikovanje i obradu, preko razmatranja i praćenja, do verifikacije, preduzimanja mjera i pružanja povratnih informacija – definisani su ovim Žalbenim mehanizmom. Kao dio kampanje promocije Žalbenog mehanizma, MONTEPUT će osigurati da relevantno osoblje bude u potpunosti obučeno i da posjeduje sve potrebne informacije i stručnost za komunikaciju sa podnosiocima žalbi, pružanje telefonskih konsultacija i prijem povratnih informacija. Projekat će koristiti postojeće kanale za žalbe (telefonske, onlajn i pisane prijave) kako bi se obezbijedila distribucija svih relevantnih informacija, kao i pravilno evidentiranje i razvrstavanje žalbi i odgovora.

Žalbeni mehanizam će se voditi putem Registra žalbi zajednice, u skladu sa Prilogom 5: Registar žalbi zajednice uz izradu izvještaja o praćenju i generisanje generičkih kontrolnih tabli. Kvartalni izvještaji sa pregledom primljenih žalbi, njihovih vrsta, preduzetih radnji i napretka u rješavanju otvorenih pitanja biće pripremani i objavljeni putem kontrolne table iz Priloga 5. U slučaju da su iscrpljene sve mogućnosti rješavanja razloga za žalbu, a podnosilac žalbe i dalje nije zadovoljan, biće informisan o svom pravu na pravna sredstva.

Žalbeni mehanizam je u funkciji od 01.09.2024. godine sa ciljem upravljanja pritužbama i pružanjem odgovarajućih odgovora na iste tokom različitih faza realizacije Projekta. Pored Žalbenog mehanizma, i dalje ostaju dostupna pravna sredstva u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom (sudovi, inspekcije, upravni organi itd.).

MONTEPUT će, u saradnji sa lokalnim samoupravama i predstavnicima zajednice, zajednički raditi na informisanju zainteresovanih strana o ulozi i funkciji Žalbenog mehanizma, kontakt osobama, kanalima za prijem žalbi i procedurama za njihovo podnošenje. Informacije o Žalbenom mehanizmu, uključujući Obrazac za javne žalbe i Informativni flajer o Žalbenom mehanizmu (Aneks 6b), biće dostupni na sljedećim lokacijama:

- na veb-sajtu MONTEPUT-a <https://monteput.me/>
- na veb-sajtu opštine Andrijevića (<https://opstinaandrijevića.me/>
- na veb-sajtu opštine Kolašin (<http://www.opstinakolasin.me/>)
- kroz kampanje na društvenim mrežama.
- tokom sastanaka prije izgradnje.

Štampane materijal će biti dostupan:

- u kancelarijama Mjesnih zajednica pogođenih Projektom, i
- na gradilištu prije početka radova na izgradnji.

7.2. Postupak rješavanja primljenih žalbi

Na žalbe će se odgovarati blagovremeno. U nekim slučajevima, kao što su jednostavne žalbe, MONTEPUT će možda moći da riješi problem ubrzo nakon prijema žalbe. U takvim slučajevima, podnosiocu žalbe će biti pružene sve potrebne informacije, problem će biti riješen, a žalba evidentirana i zatvorena kada se podnosilac saglasi da je zadovoljan odgovorom.

Za složenije žalbe koje zahtijevaju dodatno ispitivanje navoda, primjenjivaće se sljedeći postupak:

Korak 1: Prijem, evidentiranje i potvrda prijema žalbe

- Dostupno je više kanala putem kojih se mogu podnijeti žalbe.
- Nakon prijema, žalba se evidentira u registar/dnevnik žalbi.
- MONTEPUT će u roku od **5 radnih dana** poslati pismenu potvrdu o prijemu žalbe.
- U potvrdi o prijemu (Priloga 5a) biće navedena kontakt osoba i opis daljih koraka, uključujući vremenski okvir za odgovor.
- Bez obzira na standardne rokove za odgovor, pojedine žalbe mogu zahtijevati hitno rješavanje – npr. U slučaju ugrožene bezbjednosti, štete na imovini ili opasnosti po život.
- Žalbe od kritične važnosti odmah će biti proslijeđene upravi MONTEPUT-a.

Korak 2: Procjena i ispitivanje

- MONTEPUT će analizirati žalbu i odrediti način njenog rješavanja. U većini slučajeva, pretpostavlja se da MONTEPUT ima potrebnu stručnost za njeno rješavanje. Sprovesti će se istraga i komunikacija sa podnosiocem kako bi se u potpunosti razumio problem. Po potrebi,

biće uključeni različiti sektori unutar MONTEPUT-a, kao i opštine Andrijevica i Kolašin, izvođači radova i nadzorni konsultanti – uz puno poštovanje privatnosti i zaštite ličnih podataka ukoliko to podnosilac zahtijeva.

- MONTEPUT će aktivno komunicirati sa podnosiocem žalbe tokom cijelog procesa istrage i tražiti dodatna pojašnjenja kako bi se problem razumio i riješio
- Cilj ispitivanja navoda je da se utvrdi osnovanost žalbe, provjeri navode podnosioca i prikupie dokaze koji ih potkrepljuju, kao i da identifikuje odgovarajuća rješenja, gdje je to potrebno.
- Istraga može uključivati obilazak lokacije, razgovore sa relevantnim stranama (uključujući treće strane), fotografisanje i pregled relevantne dokumentacije. Istraga treba da bude brza i završena u roku od **7 radnih dana**. U složenijim slučajevima, može trajati duže, ali ne više od **21 radnog dana**.
- Neophodno je preduzeti mjere za zaštitu identiteta i ličnih podataka podnosioca žalbe.
- Nalazi i predložene opcije za rješenje treba da budu dokumentovani.

Korak 3: Konsultacije i sprovođenje rješenja

- MONTEPUT će sa podnosiocem žalbe razgovarati o rezultatima ispitivanja navoda i predloženom rješenju, uključujući vremenski okvir za sprovođenje mjera.
- Rješenje će biti sprovedeno od strane MONTEPUT-a ili treće strane, u dogovoru sa podnosiocem. Primjena rješenja će početi bez odlaganja kako bi se spriječila dalja šteta i sprovela što je prije tehnički moguće.
- MONTEPUT će sprovesti rješenje u roku od **30 radnih dana**.

Korak 4: Zatvaranje žalbe i praćenje

- Nakon što je istraga završena, rješenje sprovedeno i dalje mjere nisu potrebne, MONTEPUT će zvanično zatvoriti žalbu.
- U slučaju anonimne žalbe, konačna odluka biće objavljena na zvaničnom veb-sajtu MONTEPUT-a.
- MONTEPUT će od podnosioca žalbe tražiti da potpiše izjavu o prihvatanju rješenja. Potpisivanje ne isključuje mogućnost ponovnog pokretanja žalbe ukoliko problem nije trajno riješen ili se ponovi.
- Ako podnosilac žalbe ne prihvati predloženo rješenje, MONTEPUT će formalno zatvoriti žalbu, ali podnosilac može uložiti žalbu na zatvaranje (vidi Korak 5) ili potražiti druga pravna sredstva.
- MONTEPUT može ponovo otvoriti žalbu ukoliko podnosilac dostavi nove informacije.
- Nakon zatvaranja žalbe, MONTEPUT može kontaktirati podnosioca kako bi provjerio da li su se pojavili novi problemi.

Korak 5: Žalba na odluku (opciono, ako podnosilac nije zadovoljan)

- MONTEPUT je uspostavio dodatni mehanizam koji omogućava članovima zajednice da ulože žalbu na odluku o zatvaranju žalbe ukoliko nisu zadovoljni ishodom ispitivanja navoda ili predloženim rješenjem. Ovaj drugostepeni žalbeni panel čine **dva člana** iz kompanije MONTEPUT i **jedan predstavnik** lokalne zajednice. Panel može uključiti i jedno ili više nezavisnih trećih lica kao savjetnike.
- Panel može odbiti žalbu ako procijeni da nije podnesena u dobroj namjeri.

- U slučajevima kada postoji izražen nivo zabrinutosti u zajednici, MONTEPUT će omogućiti medijaciju kao način rješavanja neslaganja. Izbor medijatora biće sproveden u dogovoru sa podnosiocem žalbe i drugim ključnim akterima kako bi se obezbijedilo povjerenje u proces.
- U svakom trenutku, podnosilac može tražiti pomoć pravosudnih i upravnih organa, bez ikakvih posljedica po korišćenje Žalbenog mehanizma.

7.3. Praćenje i izvještavanje o žalbama

MONTEPUT će biti odgovoran za:

- Cjelokupno upravljanje Žalbenim mehanizmom;
- Prikupljanje podataka o broju, sadržini i statusu žalbi sa lokalnih prijemnih mjesta i njihovo unošenje u jedinstvenu bazu podataka;
- Vođenje dnevnika/evidencije žalbi za žalbe zaprimljene na centralnom i lokalnom nivo;
- Praćenje neriješenih pitanja i predlaganje mjera za njihovo rješavanje;
- Objavljivanje kvartalnih izvještaja o implementaciji Žalbenih mehanizama;
- Sumiranje i analiza podataka dobijenih sa lokalnih prijemnih mjesta žalbi o broju, suštini i statusu žalbi i njihovo unošenje u jedinstvenu bazu podataka;
- Podnošenje redovnih izvještaja o socijalnom monitoringu, koji će uključivati i posebno poglavlje o Žalbenom mehanizmu i sadržavati ažurirane informacije o sljedećem:
 - Status implementacije Žalbenog mehanizma (procedure, obuke, kampanje podizanja svijesti javnosti, budžetiranje, itd.);
 - Kvalitativni podaci o broju primljenih žalbi (prijave, sugestije, pritužbe, zahtjevi, pozitivne povratne informacije) i broju riješenih žalbi;
 - Kvantitativni podaci o vrstama žalbi i odgovora, postignutim rješenjima i broju neriješenih žalbi;
 - Nivo zadovoljstva preduzetim mjerama (odgovorima);
 - Sve sprovedene korektivne mjere.

8. PRAĆENJE, EVALUACIJA I IZVJEŠTAVANJE

MONTEPUT će biti odgovoran za pripremu izvještaja o praćenju ekoloških i socijalnih aspekata realizacije Projekta, i njihovo dostavljanje ERBD-u. Praćenje ekološke i socijalne realizacije biće sastavni dio ukupnog izvještavanja o napretku projekta. Ovi izvještaji će uključivati poglavlja o uključivanju i saradnji sa zainteresovanim stranama i o statusu žalbi primljenih u okviru Žalbenog mehanizma. Učestalost podnošenja izvještaja će biti definisana u Ugovoru o zajmu i Projektu (uobičajeno je kvartalno izvještavanje u prvoj godini implementacije, a nakon toga polugodišnje u narednim godinama).

Praćenje i izvještavanje će se interno sprovoditi, ali će se oslanjati i na izvještaje koje dostavljaju konsultant za nadzor i izvođač za projektovanje i izgradnju.

Da bi se omogućio vjerodostojno praćenje i izvještavanje, tokom cijelog trajanja projekta biće pripremana i vođena sljedeća dokumentacija:

- **Registar angažovanje zainteresovanih strana:** koristi se za čuvanje, analizu i izvještavanje o komunikaciji sa zajednicom. Sadržaće informacije o o saradnji sa zainteresovanim stranama, pitanjima i temama koji su bili predmet interesovanja, datim odgovorima i aktivnostima u vezi sa postavljenim pitanjima i preduzetim mjerama, kao i ocjenama sastanaka, kada su dostupne. Ova baza podataka će se koristiti za praćenje učestalosti sastanaka tokom trajanja projekta u skladu sa smjernicama iz Priloga 7: Registar angažovanja zainteresovanih strana.
- **Izvještaji o napretku:** Izvođač za projektovanje i izgradnju podnosi Mjesečni izvještaj o napretku Projekta konsultantu za nadzor, na pregled
- **Registar obaveza:** koristi se za praćenje preuzetih obaveza prema različitim zainteresovanim stranama.
- **Zapisnici sa sastanaka:** koriste se za dokumentovanje svih aktivnosti i biće arhivirani u bazi podataka zainteresovanih strana.
- **Spisak zainteresovanih strana:** spisak se kontinuirano ažurira, i sadrži ključne kontakte i kontakt podatke (broj telefona, e-mail adresu itd.) u i druge podatke po potrebi.
- **Registar žalbi** će evidentirati sve primljene žalbe, preduzete radnje i obavještenje da li je problem riješen na zadovoljavajući način.
- **Klipinzi (članci iz medija):** prate se objave iz štampe i sa radija koje se odnose na Projekat.

Evidencija biti interno revidovana, na kvartalnoj osnovi kako bi se obezbijedilo da se podaci koriste i vode prema utvrđenim pravilima.

Ključni indikatori učinka (**KPI**) koji se koriste za praćenje angažovanja zainteresovanih strana i efikasnosti u žalbenog mehanizma uključuju:

- Procenat projektne dokumentacije koja je blagovremeno i adekvatno objavljena zainteresovanim stranama, u skladu sa SEP-om.
- Broj realizovanih aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana, razvrstanih po kategorijama zainteresovanih grupa i lokalnim zajednicama, u odnosu na planirane aktivnosti iz Poglavlja 6 ovog SEP-a.
- Broj konsultacija sa zainteresovanim stranama o projektnim rješenjima i broj pitanja o kojima je postignuta saglasnost.
- Broj aktivnosti usmjerenih na podršku uključivanju žena u konsultacije.

- Broj realizovanih aktivnosti usmjerenih na uključivanje i konsultacije sa oranživim grupama, u odnosu na ono što je planirano u SEP-u.
- Broj pozitivnih naspram negativnih objava u medijima i na društvenim mrežama koje se odnose na projekat. Napomena: ovaj indikator će imati validnu analitičku vrijednost isključivo ako se informacije prikupljaju iz provjerenih i relevantnih izvora.
- Broj žalbi primljenih tokom izvještajnog perioda: (i) otvorene (ii) u postupku istrage (iii) riješene ili neriješene (podnosilac žalbe nije zadovoljan rješenjem – žalbe upućene na žalbeni postupak) i (iv) riješene/zatvorene (podnosilac žalbe je zadovoljan, nije zadovoljan, odbačene u tom mjesecu).
- Broj žalbi za koje su dostavljene u roku propisanom Žalbenim mehanizmom.
- Broj žalbi koje su riješene u roku propisanom Žalbenim mehanizmom.
- T rendovi i učestalost ponavljanja žalbi, npr. broj žalbi koje se klasifikuju kao ponovljene (drugi ili više puta) u okviru kvartala ili šestomjesečnog perioda; opis karakteristika podnosilaca žalbi mogao bi se pokazati korisnim u smislu saznanja koje kategorije su najčešće pogođene i u kojim okolnostima; Iz opisa treba isključiti podatke na osnovu kojih je moguće identifikovati podnosioca; cilj je da se prikupe zbirni podaci kao što su pol, starost i lokacija.

Zahtjevi za praćenje treba da obuhvate uloge i odgovornosti EPC izvođača u vezi sa prijemom žalbi, podrškom u sprovođenju istrage i rješavanju žalbi, kao i obavezom poštovanja projektom uspostavljenog Žalbenog mehanizma. Ove obaveze moraju biti jasno definisane u proceduri za upravljanje žalbama i definisane u ugovoru sa izvođačem (kao i u svoj pratećoj operativnoj i dokumentaciji o upravljanju životnom sredinom i društvom (E&S)). Sve žalbe koje EPC izvođač primi moraću biti evidentirane, podijeljene sa kompanijom MONTEPUT i zvanično registrovane.

8.1. Izvještavanje zainteresovanih strana

MONTEPUT će sprovoditi izvještavanje i interno i eksterno. U svrhu internog izvještavanja biće pripremani: a) dnevni ili nedjeljni izvještaji za hitna pitanja (npr. ključne zabrinutosti, žalbe) ili incidenti značajnijeg karaktera), b) izvještaji o napretku u skladu sa zahtjevima izvještavanja prema EBRD-u i nadležnim državnim organima (kvartalni interni izvještaji o napretku koji će sadržavati pregled do sada sprovedenih aktivnosti u dijalogu: koji su akteri konsultovani, ključne teme, glavni izrazi zabrinutosti i očekivanja, stavovi prema projektnim aktivnostima, Žalbeni mehanizam – učešće, ključne žalbe, rezime napretka (preduzete i planirane mjere); identifikovani rizici za projekat; ograničenja (npr. kapaciteti, interna usklađenost); prioriteta za naredni kvartal).

MONTEPUT će objavljivati Izvještaj o zaštiti životne sredine i socijalnim aspektima Projekta koji se priprema za potrebe EBRD-a i dijeliti ga sa relevantnim zainteresovanim stranama (obično kvartalno u prvoj godini implementacije, a potom polugodišnje u narednim godinama). Ovo će takođe uključiti redovno izvještavanje pogođenih zajednica o statusu napretka projekta i sprovođenju aktivnosti, u skladu sa Poglavljem 6. MONTEPUT će voditi evidenciju o preuzetim obavezama (registar obaveza) i informisati zajednice o napretku u njihovom ispunjavanju, na redovnoj osnovi (npr. tokom sastanaka sa predstavnicima lokalnih zajednica).

Eksterno izvještavanje

Pored povratnih informacija koje će se dostavljati zainteresovanim stranama tokom aktivnosti angažovanja opisanih u poglavlju 6 Program angažovanja zainteresovanih strana, MONTEPUT će pripremati sljedeće izvještaje koji sumiraju na koji način su stavovi i komentari zainteresovanih strana uzeti u razmatranje u okviru projekta:

- Izvještaji o realizaciji performansi životne sredine i socijalnih pitanja prema EBRD-u; oni će rezimirati ključne teme koje su pokrenute, uključujući žalbe i način na koji su razmatrane; svako javno godišnje izvještavanje o žalbama obezbijediće anonimnost podnositelaca. Ovi izvještaji će biti objavljeni na veb-sajtu MONTEPUT-a, kao minimum.
- SEP i Registar žalbi biće predmet godišnje interne revizije koju sprovodi CLO i rukovodstvo kompanije MONTEPUT, nakon završetku faze pripremnih radova i nakon završetka izgradnje, kako bi se procijenilo sledeće:
 - da li je spisak zainteresovanih strana i dalje validan,
 - da li su aktivnosti angažovanja prikladne za različite grupe zainteresovanih strana,
 - da li je učestalost angažovanja dovoljna s obzirom na fazu projekta,
 - da li se žalbe obrađuju na adekvatan način;
 - da li su resursi koji su dodijeljeni za angažovanje zainteresovanih strana i dalje odgovarajući. Ova procjena će obuhvatiti i razmatranje eventualnih promjena u projektu koje bi mogle dovesti do značajnih promjena u ekološkim ili socijalnim rizicima i uticajima projekta.

9 RESURSI I ODGOVORNOSTI ZA SPROVOĐENJE AKTIVNOSTI ANGAŽOVANJA ZAINTERESOVANIH STRANA

MONTEPUT je nosilac svih aktivnosti predviđenih ovim SEP-om i odgovoran je za njegovu implementaciju. Ovo uključuje planiranje i sprovođenje aktivnosti angažovanja zainteresovanih strana, ostale relevantne aktivnosti informisanja, objavljivanja i konsultovanja, kao i efikasno funkcionisanje Žalbenog mehanizma. Kako bi se to omogućilo, MONTEPUT je dužan da obezbijedi adekvatne kadrovske i budžetske resurse za planirane aktivnosti i da ih održava tokom čitavog životnog ciklusa Projekta.

Resursi kompanije MONTEPUT će biti dopunjeni kadrovskim kapacitetima opština Andrijevisa i Kolašin.

Materijalni resursi koje kompanija MONTEPUT stavlja na raspolaganje uključuju:

- Poseban odjeljak posvećen Projektu na njihovom veb-sajtu;
- Elektronsku bazu podataka o žalbama i elektronsku bazu podataka o zainteresovanim stranama;
- Druge materijalne resurse kao što su štampana dokumentacija koji će se koristiti u skladu sa potrebama SEP-a.

Kompanija MONTEPUT će uspostaviti bazu podataka o zainteresovanim stranama, koja će sadržati informacije o ključnim akterima, njihovom učešću u konsultativnim procesima i identifikovanim pitanjima. Baza će biti osmišljena tako da omogućava prikupljanje, sistematizaciju i analizu podataka. Ova baza predstavlja dinamičan alat koji će se po potrebi ažurirati kako bi bio funkcionalan i tokom faze izgradnje Projekta, ukoliko se dobiju neophodne dozvole za njegovu realizaciju. Pred kraj projekta biće pripremljen izvještaj o sprovedenom procesu angažovanja zainteresovanih strana. Izvještaj će sadržati pregled aktivnosti informisanja i konsultacija, nivo učešća zainteresovanih strana – sa posebnim fokusom na žene i ranjive grupe – tematska pitanja i njihove ishode, kao i ocjenu u kojoj mjeri su komentari, prioriteti i zabrinutosti zainteresovanih strana integrisani u projekat.

U okviru projekta biće angažovan najmanje jedan Glavni službenik za vezu sa zajednicom (CLO), koji će biti glavni kontakt za zainteresovane strane i sprovoditi redovne obilaske projektne oblasti.

Nakon imenovanja, kontakt podaci CLO-a biće uključeni u javno dostupne projektne informacije. CLO će biti odgovoran za svakodnevnu implementaciju SEP aktivnosti, kao što su planiranje sastanaka, posjete zajednici, organizovanje učešća drugih članova projektnog tima po potrebi, prisustvovanje internim sastancima za planiranje projekata i izvještavanje zainteresovanih strana kao što je opisano u Poglavlju 8.

Kontakt podaci izvođača radova na projektovanju i izgradnji takođe će biti javno dostupni pogođenim lokalnim zajednicama.

U međuvremenu, i kao dodatni način za stupanje u kontakt sa projektom u cjelini, zainteresovane strane mogu da se obrate Rukovodiocu za žalbe, kao što je navedeno u poglavlju 7.

Prilog 1 - Spisak naselja koja su direktno i indirektno pogođena Projektom

	OPŠTINA KOLAŠIN	OPŠTINA ANDRIJEVICA
Primarna oblast uticaja	9. Mateševo	17. Gnjili Potok
DIREKTNI UTICAJ OD EKSPROPRIJACIJE	10. Bare Kraljske	18. Kralje
	11. Sunga	19. Klanac
		20. Sjenozeta
		21. Prisoja
		22. Slatina
		23. Salevići
		24. Lugovi
		25. Protići
		26. Most Bandovića
		27. Miravčine
Sekundarna oblast uticaja	12. Han Drndarski	28. Zabrdje
INDIREKTNi UTICAJ	13. Krgovići	29. Trepča
	14. Trešnjevnik	30. Laništa
	15. Ravni Brijeg	31. Peovac
	16. Ljubaštica	32. Oblo Brdo

Prilog 1a: Spisak ugostiteljskih objekata i restorana/kafića duž regionalnog puta R19

13. Kolege Commerc, Mateševo
14. Vila Đekić, Kralje,
15. Džep Zečevića, Bare Kraljske
16. Restoran Trešnjevnik,
17. Dubirog Perović
18. Eko turs Komovi
19. Eko Katun Komovi
20. Katun i Eko dom Trešnjevnik
21. Radmilica Uživajte u pogledu
22. Most Bandovića – hotel i restoran
23. Kraljska Koliba
24. Kafana Veša
25. Kafe Bar Oaza
26. Kuća Račića - Seoska kuća

48

Prilog 3: Ključni zakoni u Crnoj Gori koji usmjeravaju i obavezuju uključivanje zainteresovanih strana

Zakonska regulativa	Ključni djelovi regulatornog okvira	Rezime zahtjeva za uključivanje zainteresovanih strana
Izrada projektne dokumentacije i povezanih strateških studija	Zakon o prostornom planiranju i izgradnji („Službeni list CG“, br. 064/17, 044/18, 063/18 i 011/19, 82/2020)	Zakonom o prostornom planiranju i izgradnji definiše se proces usvajanja planskih dokumenata za izgradnju objekata (prostorni planovi). U okviru tog procesa usvajanja, predviđen je postupak javnog uvida, koji obuhvata objavljivanje informacija, konsultacije i žalbeni mehanizam prije usvajanja generalnih prostornih, detaljnih prostornih i urbanističkih planova. Relevantni prostorni plan za ovaj projekat je izrađen, a rezime dosadašnjih aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana je dat u poglavlju 4 ovog SEP-a.
Otkup zemljišta (eksproprijacija)	Zakon o eksproprijaciji („Službeni list“, br. 055/00, izmjene 012/02, 028/06, 021/08, 030/17, 75/18, 33/2024)	Zakon definiše eksproprijaciju kao oduzimanje ili ograničavanje prava svojine na nepokretnostima (zemljište, objekti i druge konstrukcije, uključujući višegodišnje zasade, usjeve, šume itd.) u javnom interesu, uz pravičnu naknadu. Ovaj zakon propisuje učešće zainteresovanih strana i pravo na žalbu u postupku eksproprijacije.
Otkup zemljišta (eksproprijacija)	Zakon o autoputu Bar-Boljare („Službeni list“, br. 052/14)	Zakon propisuje dodatne zahtjeve za konsultacije u vezi sa eksproprijacijom zemljišta za potrebe ovog infrastrukturnog projekta, ali omogućava i skraćivanje određenih rokova.
Pitanja životne sredine, procjena uticaja na životnu sredinu (EIA) i ekološke dozvole	Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list“, br. 080/05, 59/11 i 52/16)	Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu predviđa obavezno sprovođenje strateške procjene za projekte koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu, kao što su „složeni inženjerski objekti“ (definisani Zakonom o planiranju prostora i izgradnji), uključujući autoputeve, mostove, tunele itd. Zakon sadrži posebne zahtjeve u vezi sa izvođačkim projektom, planiranjem i izdavanjem dozvola i propisuje izradu Elaborata strateške procjene uticaja (SEA), koji je predmet obaveznog javnog uvida.

Zakonska regulativa	Ključni djelovi regulatornog okvira	Rezime zahtjeva za uključivanje zainteresovanih strana
	Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list CG", br. 75/18	Zakon propisuje obaveze u vezi sa izradom procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) za javne i privatne projekte koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu, i to prije nego što se izda odobrenje za realizaciju projekta, odnosno građevinska dozvola. Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu definiše pravila i detaljne procedure za uključivanje javnosti u proces donošenja odluka. Konsultacije sa javnošću i zainteresovanim stranama tokom izrade EIA predstavljaju ključni element nacionalnih procedura za društvenu i ekološku procjenu. Ovi zahtjevi su implementirani u nacionalni pravni okvir iz oblasti zaštite životne sredine – kroz Zakon o životnoj sredini i pripadajuće podzakonske akte. Praktična primjena ovih obaveza detaljnije je objašnjena u tekstu koji slijedi nakon ove tabele. Nacionalna EIA dokumentacija za projekat je usvojena i odobrena od strane Agencije za zaštitu životne sredine (EPA) 14. maja 2024. godine, nakon sprovedenih javnih konsultacija u Opštini Andrijevića 10. jula 2023. i Opštini Kolašin 11. jula 2023. godine..
	Zakon o zaštiti prirode („Službeni list“, br. 054/16, 018/19). Nacrt zakona o zaštiti prirode (jun 2023)	Zakonom o zaštiti prirode definisane su opšte odredbe o ciljevima zaštite prirode, očuvanju biodiverziteta i održivom upravljanju živim prirodnim resursima.
	Zakon o životnoj sredini („Službeni list“, br. 052/16)	Zakon o životnoj sredini generalno definiše obaveze svih pravnih i fizičkih lica u obavljanju svojih aktivnosti, u cilju obezbjeđivanja zaštite životne sredine. Ovo uključuje održivo korišćenje prirodnih resursa, dobara i energije, uvođenje energetski efikasnijih tehnologija i korišćenje obnovljivih prirodnih resursa, upotrebu proizvoda, procesa i tehnologija koje u manjoj mjeri ugrožavaju životnu sredinu, kao i preduzimanje mjera za sprečavanje i otklanjanje posljedica ugrožavanja i oštećenja života. Zakon takođe propisuje kontrolu aktivnosti i rada postrojenja koja mogu predstavljati rizik ili izazvati opasnost po životnu sredinu i zdravlje ljudi. Pored toga, zakon omogućava uključivanje pravnih lica i preduzetnika u sistem upravljanja i kontrole zaštite životne sredine, kao i obavezu informisanja javnosti o uticajima određenih aktivnosti na životnu sredinu (EMAS sistem), u skladu sa standardom MEST EN ISO 14001..

Zakonska regulativa	Ključni djelovi regulatornog okvira	Rezime zahtjeva za uključivanje zainteresovanih strana
Pitanja kulturnog dobra	Zakon o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list“, br. 052/16, 44/17 i 18/19)	Zakon o zaštiti kulturnih dobara definiše ciljeve zaštite kulturnih dobara kao očuvanje, unapređenje i obezbjeđivanje održivog korišćenja kulturnih dobara, u skladu sa njihovom tradicionalnom i primjerenom upotrebom. Planska dokumentacija Projekta mora biti usklađena sa elaboratom o zaštiti kulturnih dobara i planom upravljanja, te podložna prethodnoj saglasnosti nadležnog organa određenog Zakonom.
Javno informisanje	Zakon o slobodnom pristupu informacijama („Službeni list“, br. 044/12 i 030/17)	Zakon reguliše pravo javnosti na pristup informacijama koje posjeduju državni organi (zakonodavna, izvršna, sudska vlast), organi uprave, organi lokalne samouprave, institucije, privredna društva i druga pravna lica koja se pretežno finansiraju iz javnih prihoda, kao i fizička lica, preduzetnici i pravna lica koja vrše javna ovlašćenja ili upravljaju javnim fondom. Prema ovom Zakonu, svako domaće i strano fizičko i pravno lice ima pravo pristupa informacijama, bez obaveze da navede razloge ili opravda interes za traženje informacije.

Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu definiše pravila i detaljne procedure za:

(a) objavljivanje informacija javnosti

(b) učešće javnosti, kojim se omogućava aktivno uključivanje građana u javne rasprave i podnošenje pisanih mišljenja tokom različitih faza EIA procedure,

(c) mehanizam pristupa pravdi, koji omogućava javnosti da utiče na donošenje odluka podnošenjem žalbi sudu.

Ukratko, postupak uključuje sljedeće korake: Javnost se informiše putem veb-sajta nadležnog organa, portala e-uprava i nacionalnih medija (uključujući obavezno i jedan dnevni list od nacionalnog značaja) o mjestu na kom će nacrt elaborata EIA biti dostupan na uvid (gdje se može pregledati štampani primjerak, kao i datumi i vrijeme dostupnosti). Javnost se poziva da dostavi komentare i/ili prisustvuje javnim konsultacijama. Za podnošenje komentara predviđen je minimalni rok od 10 dana. Javne konsultacije se održavaju u odgovarajućem lokalnom prostoru (npr. gradska skupština), gdje se plan/dokumentacija i formalno predstavljaju. Elaborat EIA mora biti dostupan javnosti, a obavještenje mora biti objavljeno, najmanje 28 dana prije održavanja sastanka. Svi primljeni komentari zainteresovanih strana se obrađuju i dokument se reviduje u skladu s njima. Izvještaj koji prikazuje koje primjedbe su usvojene, a koje nisu, uz obrazloženje, dostavlja se zajedno sa ažuriranim nacrtom nadležnim organima, koji procjenjuju da li su komentari javnosti suštinski razmotreni i adekvatno upućeni.

Prilog 4: Do sada sprovedene ključne aktivnosti uključivanja zainteresovanih strana¹¹

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
Faza 1 – Od 2001. do juna 2024. godine		
Opšta javnost	2001. godine – Odluka parlamenta o nastavku izrade Prostornog plana – zvanično objavljeno u Službenom listu Crne Gore, br. 45/01	▪ Odluka Crne Gore o izgradnji autoputa Bar-Boljare i definisanje prostornog koridora
Opšta javnost	Održana javna rasprava i zvanično objavljen u „Službenom listu Crne Gore“, br. 24/2008	▪ Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine (2008) postavio je principe definisanja koridora autoputa, uključujući ograničenja, granice i korišćenje zemljišta za cjelokupnu dužinu (168 km) autoputa Bar-Boljare (Prostorni plan, str. 133), zajedno sa Procjenom strateškog uticaja na životnu sredinu (2008).
Ministarstvo ekonomskog razvoja	Usvojeno 2008. godine	▪ Usvojen je Detaljan prostorni plan autoputa Bar-Boljare je usvojen. Plan je u poglavlju 4.1.3 (str. 94) utvrdio potrebu za rezervisanje prostora za autoput.
Vlada Crne Gore	Podaci o javnoj raspravi nisu dostupni	▪ Generalni projekat izradjen of strane Louis Berger SAS-Paris, Simm Engineering-Podgorica
Opšta javnost i potencijalni izvođači radova	08.12. 2014. godine	Zakon o autoputu Bar-Boljare omogućava puno oslobađanje od poreza na građevinske radove, radnu snagu i uvoz vezan za izgradnju autoputa, za građevinske kompanije. Zakon takođe reguliše procedure eksproprijacije, pripremu i reviziju glavnog projekta, zahtjeve za građevinsku dozvolu, izvođenje pripremnih radova, kao i poreze, carine i druge dažbine povezane sa izgradnjom autoputa. Ovaj zakon mijenja neke odredbe Zakona o eksproprijaciji, Zakona o prostornom planiranju i izgradnji i nekoliko drugih zakona kojima se uređuje pitanje uvoza i poreza.
Opšta javnost	19.10. 2023. godine	▪ Vlada Crne Gore je utvrdila Nacrt prostornog plana Crne Gore do 2040. godine
Opšta Javnost	29. 01.2024. godine	▪ Nakon objave, javnog uvida i perioda konsultacija, konačni nacrt Prostornog plana Crne Gore do 2040.

¹¹ Predstavljene aktivnosti ne predstavljaju kompletan skup aktivnosti preduzetih od 2001. godine, jer dokumenti i evidencija nisu dostupni.

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
		godine je usvojen i objavljen ¹² od strane Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine.
Opšta javnost	Javno objavljena i konsultovana tokom 2008. godine	Strategija razvoja saobraćaja Crne Gore (2008) javno objavljena i konsultovana i Strategija regionalnog razvoja Crne Gore za period 2014.–2020. godine javno objavljena i konsultovana
Opšta javnost	Javno objavljen i konsultovan tokom 2022. godine	Prostorni plan opštine Andrijevica (2022), uključujući dionicu autoputa Mateševo - Andrijevica
Monteput d.o.o.	Virtuelno, lično, kontinuirano tokom faze izrade Studije izvodljivosti, Idejnog projekta i ESIA, tokom 2019. i 2020. godine	- Diskusija o napretku projekta, - Prikupljanje nedostajućih podataka, - Nepotpuni podaci, - Zahtjevi u pogledu uključivanja zainteresovanih strana, objavljivanja informacija i konsultacija pogođenim zajednicama - Budući koraci
Ministarstvo kapitalnih investicija sa ESIA konsultantom	Virtuelno, putem e-mail komunikacije, lično, kontinuirano tokom izrade Studije izvodljivosti, Idejnog projekta i ESIA, tokom od 2019. i 2020. godine	Diskusija o napretku projekta, nepotpunim podacima i definisanju budućih koraka projekta, postavljanje vremenskih okvira, planiranje angažovanja zainteresovanih strana i ulazne informacije za Idejni projekt.
Evropska banka za obnovu i razvoj	Virtuelno, lično, kontinuirano tokom izrade Studije izvodljivosti, Idejnog projekta i ESIA, tokom 2019. i 2020 godine	- Napredak projekta, dinamika, kritični problemi - Radionice na temu ESIA metodologije i pojašnjenja projektnog zadatka sa ERBD
Državna komisija za reviziju	Virtuelno, lično kontinuirano tokom izrade Studije izvodljivosti, i Idejnog projekta	Proces odobrenja Idejnog projekta, komentari na Idejni projekat
Uprava za zaštitu kulturnih dobara	Septembar 2021. godine Oktobar 2021. godine	Pružanje informacija o kategorijama spomenika kulture (CM) za koje se očekuje da će biti pogođene i mišljenja u vezi sa uticajem na mape kulturnih dobara, uključujući zone zaštite, koordinate i udaljenosti CM od trase puta

¹² <https://www.gov.me/clanak/prostorni-plan-crne-gore>

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
		▪ Predlog da se izvrši revizija trase puta u slučaju kada je ugrožena zona zaštite ili kada zona zaštite nije proglašena spomenikom koji treba razmotriti kako bi se osiguralo da su obuhvaćeni povezani objekti. ▪ Ključni podaci za informisanje o analizi neslaganja između zahtjeva EBRD-a i nacionalnih predloga ▪ Razumijevanje dosadašnjeg nivoa angažovanja Uprave za zaštitu kulturnih dobara u prethodnim velikim infrastrukturnim projektima
Opština Kolašin i mjesne zajednice	Maj 2019. godine, avgust 2020. godine i kontinuirano tokom 2022. godine	▪ Diskusija o lokalnoj putnoj infrastrukturi i uticajima vezanim za prostornu fragmentaciju naselja, kolizijama sa komunalnim djelatnostima, osnovni podaci o projektnom području koji se odnose na lokalnu ekonomiju, izvore sredstava za život, privredne aktivnosti u obuhvatu projekta, poljoprivrednu proizvodnju, broj neformalno izgrađenih objekata, informacije o Romima, izbjeglicama i drugim potencijalno ranjivim grupama, kao i očekivanja lokalne zajednice i razumijevanje teritorijalne organizacije kroz mjesne zajednice. Iako su Romi najveća etnička manjina u Evropi i na Zapadnom Balkanu, u projektnom području nije zabilježeno njihovo prisustvo, što su potvrdili i rezultati popisa iz 2023. godine. Takođe nije potvrđeno prisustvo interno raseljenih lica, izbjeglica ni migranata. ▪ Informacije o neformalnim naseljima i objektima – potvrđeno je da takvih naselja nema. Pogođena naselja su ruralnog karaktera i njihovo porijeklo datira iz 19. vijeka. Moguće je postojanje novijih slučajeva gradnje bez građevinskih dozvola, što će biti dodatno analizirano kroz izradu Plana eksproprijacije i preseljenja.. ▪ Iako je jasno izražena podrška realizaciji ove dionice autoputa, istaknuta je zabrinutost zbog negativnih iskustava tokom građevinskih radova na prethodnoj dionici Smokovac – Mateševo.
Opština Andrijevice i mjesne zajednice	Septembar/oktobar 2021. godine Jul – avgust 2022. godine	▪ Diskusija o lokalnoj putnoj infrastrukturi i uticajima vezanim za prostornu fragmentaciju naselja, kolizijama sa komunalnim djelatnostima, osnovni podaci o projektnom području koji se odnose na lokalnu ekonomiju, izvore sredstava za život, privredne aktivnosti u obuhvatu projekta, poljoprivrednu proizvodnju, broj neformalno izgrađenih objekata, informacije o Romima, izbjeglicama i drugim potencijalno ranjivim grupama, kao i očekivanja lokalne zajednice i razumijevanje teritorijalne organizacije kroz mjesne zajednice. Iako su Romi najveća etnička manjina u

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
		Evropi i na Zapadnom Balkanu, u projektnom području nije zabilježeno njihovo prisustvo, što su potvrdili i rezultati popisa iz 2023. godine. Takođe nije potvrđeno prisustvo interno raseljenih lica, izbjeglica ni migranata. ■ Informacije o neformalnim naseljima i objektima – potvrđeno je da takvih naselja nema. Pogođena naselja su ruralnog karaktera i njihovo porijeklo datira iz 19. vijeka. Moguće je postojanje novijih slučajeva gradnje bez građevinskih dozvola, što će biti dodatno analizirano kroz izradu Plana eksproprijacije i preseljenja.. ■ Iako je jasno izražena podrška realizaciji ove dionice autoputa, istaknuta je zabrinutost zbog negativnih iskustava tokom građevinskih radova na prethodnoj dionici Smokovac – Mateševo.
CEDIS elektrodistributivna mreža	Od 2019. do 2021. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka
Vodovodna mreža Andrijevića	2019. i 2021. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka i ulaznih informacija za izradu Idejnog projekta.
Telenor mreža Telenor MNE	01.07.2019. godine i 09.05. 2019. godine	■ Prkupljanje osnovnih podataka i konsultacije u vezi sa mogućim kolizijama planirane trase
Crvenog krst Andrijevića	Jul 2019. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka i procjena ranjivosti
Crvenog krst Kolašin	Jul 2019. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka i procjena ranjivosti
Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Cetinje	Od 2019. do 2021. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka, spisak i lokacije spomenika kulturne baštine i arheoloških nalazišta na području obuhvaćenom projektom (opštine Andrijevića i Kolašin)
Ministarstvo unutrašnjih poslova Podgorica	Septembar 2019. godine	■ Podaci o objektima potrebnim za održavanje autoputa
Zavod za hidrometeorologiju	April 2019. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka
Agencija za zaštitu životne sredine	April 2019. godine	■ Prikupljanje osnovnih podataka i uslova koji se odnose na prirodna staništa
Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj Podgorica, lokalna kancelarija u Andrijevići	Jul 2020. godine	■ Dostavljanje osnovnih podataka za projektnu oblast o upravljanju otpadom

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
Centar za socijalni rad Mojkovac - teritorijalna jedinica Kolašin	Jul 2020. godine	Postavljanje okvira za identifikaciju ranjivih grupa i pojedinaca u projektnom području
Uprava za bezbjednost hrane i fitosanitarne radove	Jul 2020. godine	Dostavljanje osnovnih podataka za projektno područje koji se odnose na primarne poljoprivredne proizvođače, proizvođače rasadnog i drugog sadnog materijala u AOI
Uprava za zaštitu kulturnih dobara – Cetinje	April 2019. godine	Dostavljanje osnovnih podataka za projektnu oblast u vezi sa postojanjem lokaliteta kulturne baštine na području opština Kolašin (Mateševo) i Andrijevice, uključujući CD sa registrom svih nepokretnih kulturnih dobara, arheoloških nalazišta i KMZ fajlove sa lokacijama unutar neposrednog područja uticaja projekta (AOI).
Uprava za zaštitu kulturnih dobara – Sektor za uspostavljanje zaštite kulturnih dobara	2020., 2021. godine	Pružanje osnovnih podataka za projektno područje u vezi sa postojanjem kulturnog nasljeđa na području opština Kolašin i Andrijevice
Predstavnici mjesnih zajednica	Jul, avgust 2022. godine	- Pružanje osnovnih demografskih, socijalnih, ekonomskih i drugih podataka za projektno područje. - Konsultacije o glavnim uticajima i mjerama za izbjegavanje negativnog uticaja. - Prikupljanje mišljenja o projektu.
Nasumičan uzorak građana iz nekoliko lokalnih zajednica	Istraživanje javnog mnjenja April – maj 2019. godine Avgust – septembar 2022. godine	Istraživanje javnog mnjenja sprovedeno je sa manjim nasumičnim uzorkom kako bi se prikupila mišljenja lokalnog stanovništva o očekivanjima od nove dionice autoputa, kao i o iskustvima tokom izgradnje prethodne dionice (Smokovac – Mateševo), uključujući i razumijevanje prisustva ranjivih kategorija zainteresovanih strana. Prvo istraživanje je sprovedeno u periodu april–maj 2019. godine. Dodatno istraživanje organizovano je tokom izrade Okvirni plan za otkup zemljišta i obnovu sredstava za život (LARF) u avgustu i septembru 2022. godine. Intervjuisano je 40 pojedinaca, dok su mnogi drugi odbili učešće dok ne bude završena izrada Glavnog projekta i dok ne budu poznati konkretni uticaji eksproprijacije (tokom izrade Akcionog plana preseljenja – RAP).
Ministarstvo za kapitalne investicije Ministarstvo evropskih poslova Ministarstvo poljoprivrede,	29. jula 2022. godine	Prezentacija analize opcija i kriterijuma za izbor trase. Izveštaj o obuhvatu i diskusija o narednim koracima projekta..

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
šumarstva i vodoprivrede NVO Opština Andrijevića i lokalni predstavnici Opština Kolašin i lokalni predstavnici Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore Udruženje za unapređenje vodosnabdijevanja, tretman i odvođenje otpadnih voda Crne Gore Zavod za hidrometeorologiju		
Osnovna škola "Bajo Jojić" sa svojim područnim odjeljenjima u Gnjlom Potoku i Kraljama	20.08.2022. godine 09.09.2022. godine	Red vožnje autobusnog prevoza organizovanog za djecu koja pohađaju udaljena područna odjeljenja u Gnjlom Potoku i Kraljama
Faza II – sa početkom od juna 2024. godine		
MONTEPUT d.o.o.	22.07.2024. godine	Sastanak između konsultanta za detaljnu analizu ERBD-a i kompanije MONTEPUT. Na sastanku je skrenuta pažnja na pitanja eksproprijacije zemljišta i preseljenja, značaj otvorenog i transparentnog angažmana između MONTEPUT-a i svih zainteresovanih strana, posebno lokalnih zajednica i lica pod uticajem Projekta. Predstavljen je pregled zahtjeva EBRD-a na visokom nivou. Obim radova je detaljno obrazložen.
Mjesna zajednica Bare Kraljske	23.07.2024. godine	Sastanak I¹³ - Sastanak Konsultantskog tima sa stanovnicima Bara Kraljskih u kancelariji mjesne zajednice.
Mjesna zajednica Slatina	23.07.2024. godine	Sastanak II - Sastanak Konsultantskog tima sa stanovnicima Slatine u privatnim prostorijama predsjednika mjesne zajednice.
Mjesna zajednica Kralje	24.07.2024. godine	Sastanak III - Sastanak Konsultantskog tima sa stanovnicima Kralja u kancelariji mjesne zajednice.

¹³ Ovi sastanci su označeni odvojeno jer su inicirani tokom procesa detaljne analize koji sprovodi EBRD.

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
Predsjednici i predstavnici lokalnih zajednica	Jul – avgust 2024. godine	Redovna razmjena informacija neophodnih za kompletiranje detaljne analize i ažuriranje napretka projekta
EBRD, MONTEPUT, konsultanti za dubinsku analizu	13.08.2024. godine	On-line diskusija o ključnim nalazima i prioritetnim problemima u vezi sa trasom, posebno u naselju Kralje.
Centar za socijalni rad Mojkovac – teritorijalna jedinica Kolašin	15.08.2024. godine	Podaci o broju registrovanih lica koja su korisnici usluga Centra za socijalni rad u opštini Kolašin (u mjesnim zajednicama Mateševo, Sunga i Bare Kraljske) i najzastupljenijim kategorijama koje primaju pomoć.
Centar za socijalni rad Berane – teritorijalna jedinica Andrijevice	15.08.2024. godine	Podaci o broju registrovanih lica koji su korisnici usluga Centra za socijalni rad u opštini Andrijevice (u mjesnim zajednicama Gnjili Potok, Sjenozeta, Kralje, Slatina, Prisoja, Zabrdje i Trešnjevo)
MONTEPUT, EBRD konsultanti za detaljnu analizu (u svojstvu posmatrača)	04.09.2024. godine	Sastanak IV - Nakon iskazanih primjedbi i zabrinutosti lokalnih zajednica, kompanija MONTEPUT je predložila izmjenjenu trasu od tunela Trešnjevik do Andrijevice. Sastanak je održan u opštini Andrijevice uz učešće oko 40 predstavnika lokalnih zajednica koje se nalaze na trasi od tunela Trešnjevik do Andrijevice.
MONTEPUT, EBRD konsultanti za detaljnu analizu (u ulozi posmatrača)	18.09.2024. godine	Sastanak V - Sastanak sa lokalnim zajednicama Kralje, Gnjili Potok, Sjenozeta, Trešnjevik i predstavljanje izmjenjene trase od tunela Trešnjevik do Andrijevice.
MONTEPUT, EBRD konsultanti za dubinsku analizu (u ulozi posmatrača)	19.09.2024. godine	Sastanak VI - Sastanak sa lokalnim zajednicama Slatina, Prisoja, Zabrdje i Trešnjevo i predstavljanje izmjenjene trase od tunela Trešnjevik do Andrijevice.
MONTEPUT d.o.o.	27.09.2024. godine	Sastanak VII - Sastanak sa lokalnom zajednicom Bare Kraljske. Prezentacija trase na osnovu Idejnog projekta i predložene izmjene.
MONTEPUT d.o.o.	27.09.2024. godine	Sastanak VIII - Sastanak sa lokalnom zajednicom Mateševo. Prezentacija trase na osnovu Idejnog projekta i predložene izmjene.
MONTEPUT i ESIA tim	02-05.12.2024. godine	Procjena socijalnog uticaja i sastanci sa predstavnicima lokalnih zajednica. Procjena uticaja i koristi izmjene trase. Terenske posjete i razgovori sa pogođenim licima (PAPs). Na inicijativu članova Konsultantskog tima, dana 04.12.2024. godine održan je sastanak u mjesnoj zajednici Bare Kraljske sa specifičnom grupom zainteresovanih strana, odnosno građanima čiji se stambene objekti eksproprišu ili se nalaze u neposrednoj blizini trase. Cilj sastanka bio je da se članovi Konsultantskog tima upoznaju sa stavovima ovih građana u vezi sa predstojećom izgradnjom, imajući u vidu položaj njihovih nepokretnosti u odnosu na trasu.

Zainteresovana strana	Period, metode i mjesto angažovanja	Ključni razlozi, informacije i teme angažovanja
		Iako trasa definisana na osnovu Idejnog projekta u područjima mjesnih zajednica Mateševo, Sunga i Bare Kraljske nije mijenjana, Konsultanti su smatrali da je neophodno sprovesti dodatne konsultacije sa ovom specifičnom grupom zainteresovanih strana, jer je nakon sastanka održanog 27.09.2024. godine, mali broj nejasnoća i pitanja ostao otvoren. Održan je i sastanak sa predsjednicima mjesnih zajednica Slatine, Kralja i Gnjilog Potoka. Ovaj sastanak je potvrdio da je izmjena trase u potpunosti odgovorila na ranije iskazane zabrinutosti i očekivanja.

Prilog 5: Registar žalbi zajednice, generisani izvještaj o praćenju i generičke kontrolne table

IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU STATUSA ŽALBI LOKALNE ZAJEDNICE

KONTROLNA TABLA - STATUS NA DAN

četvrtak, 08.09.2022. godine

Prosječno vrijeme odgovora	
Ciljni rok za rješavanje	30
% zadovoljnih postupkom	100%
% zadovoljnih rješenjem	100%
Ciljno vrijeme odgovora (dana)	30 dana
Prosječno vrijeme odgovora	
Prosječno vrijeme za zatvaranje žalbe	

Status izvještaja	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Otvoreni slučajevi na početku mjeseca												
Novi slučajevi u ovom mjesecu												
Zatvoreni slučajevi u ovom mjesecu												
Otvoreni slučajevi na kraju mjeseca												
Prosječno vrijeme od prijema do zatvaranja žalbi												
% slučajeva koji su zatvoreni na vrijeme												
% žalbi za koje su podnosioci bili zadovoljni sprovedenim postupkom												
% žalbi za koje su podnosioci bili zadovoljni rješenjem												

Community Grievance Register

Date is tracked to measure overall response and resolution time.

Can include "anonymous".

Type of complaint. Note this data can be used later for analysis and tracking.

The Unit or Contractor responsible for handling the complaint.

Manager with ultimate responsibility for resolving the complaint.

Date when the resolution to a complaint is implemented by the company.

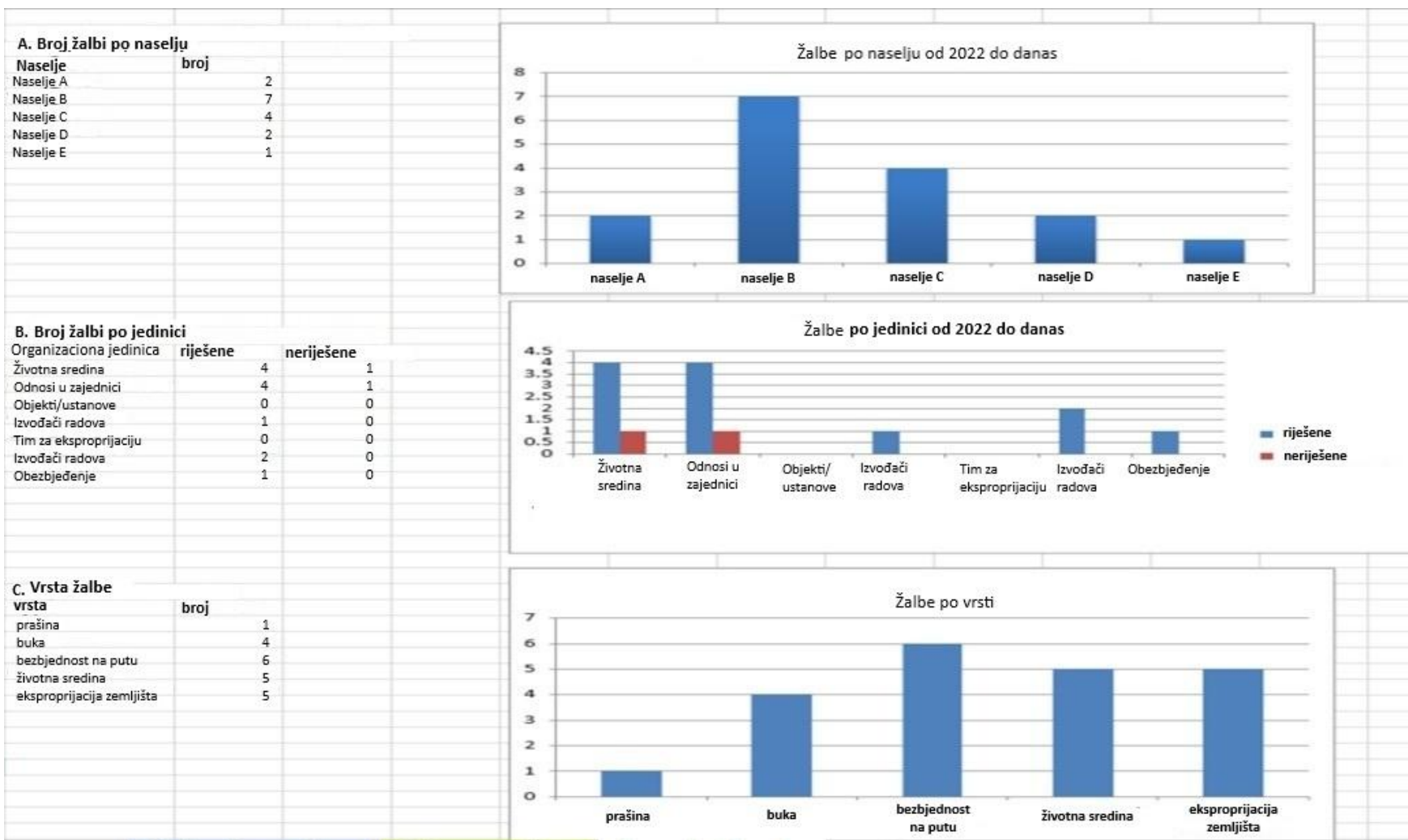
Based on verbal or written feedback from the complainant.

Based on verbal or written feedback from the complainant.

No.	Case #	Date Received	Received by	Name of Complainant	Community	Brief Description of Concern	Category	Date Acknowledged	Responsible Unit or Contractor	Complaint Owner	Proposed Resolution/Feedback to Complainant	Date of Resolution	Date Closed	Satisfied with Process (yes/no)?	If no, why not?	Satisfied with Outcome (yes/no)?	If no, why not?
1	13-005-AP	8-Sep-22	Grievance office Y	Petar Petrovic	Bare	Dust from construction site	Nuisance	13-Sep-22	Site Clearance Team	Contractor	Implement dust suppression measures	1-Oct-22	1-Oct-22	Yes		Yes	

For cross-referencing to internal incident reporting system (if applicable)

Date when company and complainant agree that all necessary actions to resolve a complaint have been taken, or company determines that no further reasonable action is possible to resolve a complaint.

Prilog 5a: Primjer Potvrde o prijemu žalbe

[MONTEPUT d.o.o. Podgorica]

[Datum]

[Ime podnosioca žalbe ili naziv organizacije koja podnosi žalbu ako podnosilac žalbe želi da ostane anoniman]

[Adresa podnosioca žalbe ili „Bez navođenja adrese“]

Dostavljeno _____ [lično ili putem pošte/e-mailom/telefonom]

Poštovani gospodine/gospođo [Prezime podnosioca žalbe]:

Re: Žalba u vezi sa [kratak opis]

MONTEPUT d.o.o. ovim putem potvrđuje prijem Vaše žalbe od _____ [datum] u vezi sa Projektom izgradnje autoputa, dionica Mateševo-Andrijevića. Naša kompanija ozbiljno shvata zabrinutost zajednice i zahvaljujemo što ste podnijeli svoju žalbu. Uložićemo sve napore kako bismo obezbudili da vaša žalba bude razmotrena brzo i pravično.

Naša kompanija ima uspostavljen postupak rješavanja žalbi koji pratimo prilikom razmatranja i rješavanja žalbi. U prilogu se nalazi opis postupka (priložiti obrazac iz Priloga 6), kako biste se detaljnije upoznali istim. U skladu sa procedurama našeg žalbenog mehanizma, utvrdićemo da li Vaša žalba ispunjava uslove našeg procesa rešavanja žalbi i razmotrićemo naredne korake, ukoliko je primjenjivo. U slučaju potrebe za dodatnim informacijama, kontaktiraćemo vas u toku ovog perioda.

Naš odgovor možete očekivati naš odgovor u roku od [xx] radnih dana od datuma ovog dopisa.

Molimo Vas da pregledate priložene procedure žalbenog mehanizma za više informacija o tome šta možete očekivati dok rješavamo vašu žalbu, uključujući vremenske okvire, odgovornosti i vaša prava tokom postupka.

Srdačan pozdrav,

MONTEPUT d.o.o., Podgorica

[Ime predstavnika višeg rukovodstva]

[pozicija]

Prilog: [relevantne politike ili procedure kompanije u vezi podnošenja žalbi]

Prilog 6: Obrazac za žalbe

OBRAZAC ZA ŽALBE -	
INFORMACIJE O OSOBI KOJA PODNOSI ŽALBU	
Ref. br. _____	
Puno ime Napomena: možete ostati anonimni ako želite ili navedite da ne želite da se Vaš identitet otkrije trećim stranama bez Vašeg pristanka	Ime _____ Prezime _____ ☐ Želim da anonimno podnesem žalbu ☐ Zahtijevam da ne otkrivajte moj identitet bez mog pristanka
Kontakt informacije: Navedite kako želite da budete kontaktirani (poštom, telefonom, e-mailom)	☐ Poštom: Molimo navedite poštansku adresu: _____ ☐ Telefonom: _____ ☐ E-mailom _____ ☐ Ne želim da me kontaktiraju i pratiću rješenje na veb-sajtu kompanije MONTEPUT
Željeni jezik za komunikaciju	☐ Crnogorski ☐ Ostalo, navedite _____
Opis incidenta ili žalbe:	Što se dogodilo? Gdje se dogodilo? Kome se dogodilo? Koje su posljedice problema?
Datum incidenta / žalbe	☐ Jedan incident / žalba (datum _____) ☐ Dogodilo se više od jednom (koliko puta? _____) ☐ U toku (aktuelan problem)
Što biste željeli da se preduzme kako bi se Vaš problem riješio??	
Potpis: _____ (nije obavezno u slučaju anonimnih žalbi) Datum: _____	
Molimo da vratite ovaj obrazac na adresu: Društvo sa ograničenom odgovornošću "Monteput" Podgorica Za: Žalbeni mehanizam - Projekat Mateševo - Andrijevića n/r: Milica Bijelović, Rukovodilac za žalbe grievance@monteput.me office@monteput.me Adresa: Avda Međedovića 130 Telefon: +382 (20) 224 493 81100 Podgorica	

Prilog 6a: Obrazac za komentare

OBRAZAC ZA KOMENTARE			
INFORMACIJE O OSOBI KOJA PODNOSI KOMENTAR			
Molimo Vas da navedete svoje ime, adresu i e-mail ako je to moguće, kako bismo vas obavijestili o budućem razvoju projekta. Međutim, ako želite da ostanete anonimni – molimo Vas da označite polje „ANONIMNO“ – Vaši komentari će i dalje biti razmotreni. U slučaju da ne želite da Vaši lični podaci budu otkriveni trećim stranama, molimo da označite polje „POVJERLJIVO“. ☐ ANONIMNO ☐ POVJERLJIVO			
Ime:	Samo za internu upotrebu: kako je dostavljen komentar:		
Datum dostavljanja:	☐ Lično ☐ Telefonom ☐ Poštom ☐ E-mailom ☐ Ostalo (opišite)		
Adresa:			
Telefon:	Da li želite da budete obavješteni o razvoju projekta?		
E-adresa:	☐ Da ☐ Ne		
Opština/naselje:			
VAŠI KOMENTARI NA PROJEKAT			
Komentar evidentiran (Da/Ne):	Datum:	Broj komentara:	Evidentirao:
Potreban odgovor	Da/Ne	Osoba odgovorna za pripremu odgovora:	
Poslat odgovor (datum):		Evidentiran odgovor (datum):	
Molimo da vratite ovaj obrazac na adresu: Društvo sa ograničenom odgovornošću "Monteput" Podgorica Za: Žalbeni mehanizam - Projekat Mateševo - Andrijevića n/r: Milica Bijelović grievance@monteput.me office@monteput.me Adresa: Avda Međedovića 130 Telefon: +382 20 224 493 81100 Podgorica			

Prilog 6b: Letak o Žalbenom mehanizmu

Javno obavještenje o postojanju Žalbenog mehanizma za rješavanje žalbi za projekat projekta Mateševo-Andrijevića

Kompanija MONTEPUT nastoji da osigura da izgradnja dionice Mateševo-Andrijevića ne izazove negativne posljedice za građane koji žive u blizini projektnog područja ili za druge potencijalno pogođene strane. Ukoliko postoji bilo kakav problem, željeli bismo da nas obavjestite o svim zabrinutostima i/ili tužbama koje možete imati u vezi sa aktivnostima na realizaciji Projekta.

Kakva žalba se može podnijeti?

Svako može da podnese žalbu ako smatra da aktivnosti Projekta negativno utiču na njegovo/njeno domaćinstvo, naselje ili lokalnu sredinu. Razlozi za podnošenje žalbi mogu biti, ali nijesu ograničeni na:

- Zabrinutost i pitanja u vezi sa eksproprijacijom, naknadom i preseljenjem;
- Povećan nivo buke, problemi sa pristupom ili druge smetnje tokom izvođenja građevinskih radova i nakon puštanja dionice u saobraćaj;
- Zabrinutost u pogledu zdravlja i bezbjednosti zajednice, zbog povećanog intenziteta saobraćaja na lokalnim putevima, oštećenja lokalnih puteva ili neadekvatnog upravljanja otpadom tokom izvođenja građevinskih radova;
- Štete na privatnoj imovini, neovlašćen ulazak u privatno zemljište,
- Zabrinutost u vezi sa životnom sredinom;
- Ugrožavanje zdravlja, bezbjednosti i sigurnosti zaposlenih na Projektu;
- Neadekvatna implementacija Plana uključivanja zainteresovanih strana;
- Ponašanje Izvođača radova i njegovih radnika;
- Sva druga pitanja koja se odnose na uticaje koji proizlaze iz razvoja ovog projekta.

Kako podnijeti žalbu?

Svako može podnijeti žalbu kompaniji MONTEPUT (kontakt podaci su navedeni u nastavku) ili Izvođaču radova, besplatno, na sljedeće načine:

- usmeno (lično ili telefonom)
- u pisanoj formi popunjavanjem priloženog Obrasca za žalbu (ili u drugom obliku ako želite) i dostavom (ličnom, poštom ili e-poštom)

Kontakt podaci:

Društvo sa ograničenom odgovornošću "**MONTEPUT**" Podgorica
Za: Žalbeni mehanizam - Projekat Mateševo - Andrijevića, n/r Milica Bijelović
grievance@monteput.me
office@monteput.me

Adresa: Avda Međedovića 130, 81100 Podgorica

Telefon: +382 (20) 224 493

Žalbe se mogu podnijeti anonimno. Takođe, ako želite da vaša žalba ostane povjerljiva, kompanija MONTEPUT će se pobrinuti da vaše ime i kontakt podaci ne budu otkriveni bez vašeg pristanka i da samo osobe koje su direktno uključene u istragu Vaše žalbe budu upoznate sa njima. Ukoliko tim ne bude u mogućnosti da u potpunosti istraži tužbu bez otkrivanja Vašeg identiteta ili sadržaja žalbe, bićete o tome obaviješteni.

Kako će se žalbaobrađivati?

Sledeći koraci će biti preduzeti u vezi sa Vašom žalbom:

Korak 1 Potvrda prijema	Kompanija MONTEPUT će potvrditi prijem žalbe u roku od 5 radnih dana. Potvrda će sadržati referenti broj Vaše žalbe i kontakt osobu odgovornu za praćenje Vaše žalbe
Korak 2 Procjena, dodjela odgovorne osobe i istraga	Istraga navoda žalbe može zahtijevati obilazak lokacije, angažovanje drugih strana (uključujući treće strane), fotografisanje i pregled dokumenata. Istraga će biti brza brza i završena u roku od 7 radnih dana . U složenijim slučajevima istraga može trajati duže, ali ne duže od 21 radnog dana .
Korak 3 Konsultacije o žalbi i implementacija rešenja ako je pritužba osnovana	Sa podnosiocem žalbe biće organizovane konsultacije tokom kojih će biti predstavljeni rezultati istrage i predložena rješenja, uključujući vremenski okvir za implementaciju. Ukoliko se utvrdi da je tužba osnovana, biće sprovedene odgovarajuće mjere, direktno ili putem treće strane, u konsultaciji sa podnosiocem žalbe. Odgovarajuće mjere će biti sprovedene bez odlaganja kako bi se sprečile dalje štete ili gubici, čim to bude tehnički ili na drugi način izvodljivo.
Korak 4 Zatvaranje i praćenje	Nakon što se žalba u potpunosti sagleda, sprovedu mjere (ako je primjenjivo) i izvrši praćenje efekata sprovedenih mjera, i ukoliko se procjeni da nisu potrebne dodatne aktivnosti, MONTEPUT će zatvoriti žalbeni postupak.
Korak 5 Žalba na rješenje (opciono, ako podnosilac žalbe nije zadovoljan)	MONTEPUT je uspostavio dodatni mehanizam za članove zajednice da ulože žalbu na rješenje ako nisu zadovoljni ishodom istrage i/ili predloženim rešenjem. Mehanizam se ogleda u drugostepenoj komisiji koju čine dva člana iz kompanije MONTEPUT i jedan predstavnik lokalne zajednice. Od slučaja do slučaja, drugostepena komisija može izabrati da uključi jednu ili više uglednih i nezavisnih trećih strana kao savjetnika.

Prilog 7: Registar uključivanja zainteresovanih strana

1	Evidentirati sve sastanke, neformalne razgovore, telefonske pozive, značajne razmjene e-mailova/pošte i prezentacije u ovom registru.
2	Pobrinuti se da svi relevantni detalji o interakciji sa zainteresovanom stranom budu zabilježeni, uz odgovarajući nivo detalja: ime, organizacija, funkcija, način komunikacije, da li je riječ o prvom kontaktu ili redovnom sastanku u okviru aktivnosti predviđenih Planom uključivanja zainteresovanih strana (SEP), itd. Molimo da se pobrinete da prikupljanje i obrada ličnih podataka bude u skladu sa važećim propisima EU i nacionalnim zakonima o zaštiti podataka. Pored toga, neophodno je da prethodno obavjestite zainteresovanu stranu o ovim zahtjevima i propisima.
3	Nastojte da informacije uneste jasno, sa relevantnim detaljima koji su i usmjereni na preduzete aktivnosti, uključujući bilježenje zahtjeva i dogovorenih koraka sa zainteresovanom stranom. Na primjer, zainteresovana strana može tražiti dodatne informacije o projektu, imati konkretan upit ili zahtjev za specifičnim informacijama, izraziti želju za aktivnijim učešćem na projektu, ima pritužbu ali ne zna kako da je podnese, želi da prima informacije iako nije direktno pogođena projektom, ili je voljna za saradnju ali trenutno nema vremena za učešće, itd.
4	Ovaj registar pruža pregled svih aktivnosti angažovanja. Procijenite kada je potrebno sačiniti zapisnik ili izvještaj sa sastanka. Zapisnici nisu potrebni za brze i neformalne interakcije, ali su obavezni za konsultacije definisane SEP-om, za aktivnosti šire javne objave, kao i kada je potreban formalni dokaz o postignutom dogovoru između učesnika
5	Ne mijenjajte format dokumenta nakon što ga odobri rukovodstvo i uđe u zvaničnu upotrebu. Promjene formata otežavaju objedinjavanje i kolektivno izvještavanje podataka

Kategorija zainteresovanih strana	Prvo identifikujte kategorije zainteresovanih strana u skladu sa vašom mapom zainteresovanih strana (SEP), kao što su: pogođene zajednice i pojedinci, nadležni organi, nevladine organizacije itd.
Indikator angažovanja zainteresovanih strana	
Aktivnost definisana SEP-om	
Neplanirana posjeta/sastanak	

Prilog 8: Politika uključivanja zainteresovanih strana

U odnosima sa zainteresovanim stranama, kompanija MONTEPUT prihvata i promovise sljedeće osnovne principe:

- g) Održavanje strategije snažnog uključivanja u zajednice u kojima posluje, koja podrazumijeva uključivanje svih zainteresovanih strana u tranziciji ka zdravijem i pristupačnijem energetsom modelu zasnovanom na upotrebi električne energije.
- h) Razvijanje odgovornog poslovnog modela kako bi MONTEPUT bio inovativan, transparentan, inkluzivan, otvoren i posvećen akter, sposoban da stvara održivu vrijednost za sve zainteresovane strane na osnovu zajedničkih interesa.
- i) Obezbeđivanje neophodnih resursa za proaktivno, kontinuirano i sistematsko uspostavljanje efikasnih kanala za dijalog sa zainteresovanim stranama, sa ciljem uspostavljanja uravnoteženih odnosa između korporativnih vrijednosti i društvenih očekivanja, uz uvažavanje njihovih interesa, zabrinutosti i potreba.
- j) Razvijanje i održavanje dinamične organizacione strukture koja omogućava promociju i koordinaciju odgovornih aktivnosti sa zainteresovanim stranama, koristeći različite instrumente za podsticanje komunikacije i dijaloga, u okviru stalnog procesa prilagođavanja njihovim potrebama, očekivanjima i interesima. Ti alati uključuju: direktni kontakt, korporativni veb-sajt kompanije MONTEPUT, veb-sajtove povezanih kompanija unutar Grupacije, kao i proaktivno prisustvo na društvenim mrežama. Krajnji cilj ovih alata je podsticanje angažovanja svih zainteresovanih strana kompanije MONTEPUT, jačanje osjećaja pripadnosti, te učvršćivanje principa poslovne etike i transparentnosti kao osnove za kredibilitet i međusobno povjerenje – što predstavlja temelj odnosa Grupacije sa zainteresovanim stranama
- k) Identifikacija i razmatranje stavova i očekivanja pogođenih zajednica u okviru procesa donošenja odluka koje mogu imati potencijalne uticaje na lokalno stanovništvo. Ove aktivnosti se sprovode putem procesa konsultacija koji variraju u zavisnosti od zemlje i djelatnosti, a time i u skladu sa važećim zakonodavstvom u svakom pojedinačnom slučaju. Ovi procesi se po potrebi mogu dopuniti i dodatnim dobrovoljnim mehanizmima.
- l) Kompanija MONTEPUT je nadležna za izradu, odobravanje i nadgledanje strategije upravljanja odnosima sa zainteresovanim stranama, uz nastojanje da se obezbijedi odgovarajuća koordinacija na nivou Grupacije. Ovo ne dovodi u pitanje primjenu principa supsidijarnosti, prema kojem je za komunikaciju i interakciju sa zainteresovanom stranom prvenstveno odgovorna ona članica Grupacije MONTEPUT koja joj je teritorijalno ili funkcionalno najbliža.

Prilog 9: Ostale zainteresovane strane

Ostale zainteresovane strane	Kontakt adresa
Opština Kolašin	Adresa: Buda Tomovića bb Poštanski broj: 81210 Kolašin E-adresa: kolasin.predsjednik@gmail.com , Fiksni telefon: 068/101-520
Opština Andrijevića	Adresa: Branka Delečića 64a, Poštanski broj: 84320 Andrijevića E-pošta: soandrijevića@t-com.me Fiksni telefon: 051/243171
Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Adresa: Rimski trg 46, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: elektronkaposta@mpr.me Fiksni telefon: 020/234-105
Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Adresa: IV proleterske brigade 19, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: arhiva@mrt.gov.me , Fiksni telefon: 020/446-200
Ministarstvo kulture	Adresa: Njegoševa bb Poštanski broj: 81250 Cetinje E-pošta: kabinet.kultura@mku.gov.me , Fiksni telefon: 041/232-571
Ministarstvo rada i socijalne zaštite	Adresa: Rimski trg 46, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: arhiva@mrs.gov.me , Fiksni telefon; 020/482-148
Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Adresa: Bulevar Svetog Petra Cetinskog 130, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: nermina.piranic@mmp.gov.me Fiksni telefon; 020/234-193
Uprava za nekretnine i katastar nepokretnosti	Adresa: Bulevar Vojvode Stanka Radonjića 1, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: nekretnine@t-com.me , Fiksni telefon; 020/444.555
Uprava za saobraćaj	Adresa: IV proleterske brigade 19, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: upravazasaobraćaj@uzs.gov.me , Fiksni telefon: 020/655-364
Uprava za šume	Adresa: Miloša Tošića 4, Poštanski broj: 84210 Pljevlja E-pošta: cgsuse@t-com.me , Fiksna linija: 052/323-578
Uprava za zaštitu kulturnih dobara	Adresa: Njegoševa bb, Poštanski broj: 81250 Cetinje E-pošta: uzkd@t-com.me , Fiksni telefon: 041/232-153
Agencija za zaštitu životne sredine	Adresa: IV proleterske brigade 19, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: epamontenegro@gmail.com , Fiksni telefon: 020/446-500
Centar za socijalni rad Kolašin)	Adresa: Mališe Damjanovića 84205 Mojkovac E-pošta: csr.mojkovc@t-com.me Fiksni telefon:020/865-645

Ostale zainteresovane strane	Kontakt adresa
JP „Elektroprivreda Crne Gore“ (javno preduzeće za snabdijevanje električnom energijom, nacionalnog nivoa)	Adresa: Vuka Karadžića 2 (centrala), Poštanski broj: 81400 Nikšić E-pošta: rajko.sebek@epcg.com , Fiksni telefon: 040/204-131
Nacionalni parkovi Crne Gore	Adresa: Trg Vojvode Bećir-Bega Osmanagića bb, Poštanski broj: 81000 Podgorica E-pošta: npcg@nparkovi.me , Fiksni telefon: 020/601-015
Univerzitet Crne Gore, Podgorica	Adresa: Cetinjska 2, Podgorica
Univerzitet Donja Gorica, Podgorica	Adresa: Oktoih 1, Podgorica
NVO "Zeleni dom" (nacionalni, ekološki)	Adresa: Dalmatinska 78, Podgorica
Centar za zaštitu i proučavanje ptica, Crna Gora	Adresa: Veliše Mugoše bb, Podgorica
NVO "Ozon" (nacionalni, životna sredina)	http://www.ozon.org.me/
NVO "Prima" (nacionalni, ženska i manjinska prava)	Adresa: Radosava Burića bb/l/3, Podgorica
NVO – Udruženje osoba sa invaliditetom Kolašin	Adresa: Dunje Đokić bb, KOLASIN
NVO - Pomoć starijima	Adresa: IV Proleterska brigada 2 Kolašin Crveni krst
NVO - Zaštita i promocija ljudskih i manjinskih prava UNHCR	Adresa: Trg Boraca, Kolašin
NVO za smanjenje siromaštva – Udruženje ratnih veterana	Adresa: Branka Deletića 1, Andrijevića
MANS – Mreža za afirmaciju nevladinog sektora	Adresa: Dalmatinska 188, Podgorica Telefoni: +382 20 266 326 +382 20 266 327Faks: +382 20 266 328 GSM: +382 69 446 094 +382 67 262 724 E-pošta: mans@t-com.me nvomans.sos@gmail.com
NVO OZON	http://www.ozon.org.me/ aleksandar.perovic@ozon.org.me , office@ozon.org.me,
Zavičajni muzej u Kraljama	Adresa: Kralje bb, poštanski broj 84320, Fiksni telefon +382 69 547 252
Osnovna škola "Bajo Jojić" Andrijevića	Direktor +382 69344942
Radio Kolašin	rtvcolasin@gmail.com Fiksni telefon 068 666195

Ostale zainteresovane strane	Kontakt adresa
Radio Andrijevica	radioaandrijevica@gmail.com, Fiksni telefon 051 230 644, 051 230 647
Sportsko-rekreativna udruženja – biciklističke rute	www.biking.bjelasic-komovi.me , www.buki
Ribari aktivni u mušičarenju	Adresa: Turistička organizacija Andrijevica Branka Deletića bb 84320 Andrijevica, +382(0) 51/243-113, +382(0) 69/980-769, E-mail: toandrijevica@gmail.com
Dom zdravlja Kolašin	Adresa; Dunje Đokić bb, 81210 Kolašin, Fiksni telefon: + +382 (0) 20 865-140
Policijska stanica Kolašin	Fiksni telefon +382 (0) 20 865-002, 382 20 122
Vatrogasna služba Kolašin	Fiksni telefon 382 (0) 20 865-938, +382 20 123

